

Det danske Kongevaaben.

En kritisk Undersøgelse af **Ernst v. d. Recke.**

Poul Bredo Grandjean, Det danske Rigsvaaben.

(Schultz' Forlag. Kbh. 1926).

Det er første Gang, at vort Lands Hovedvaaben i Grandjean's fornævnte Værk sees behandlet af en virkelig Heraldiker, og jeg kan tilføie: det er første Gang, at en saadan med videnskabelig Indsigt optræder i vor Literatur, — min egen uproductive Kundskab, som til nu kun har givet sig Udslag i en Artikel i Salmonsens Lexikon, finder jeg, trods halvhundrede Aars Syslen med Gjenstanden, ikke værd at nævne i denne Sammenstilling. Mærkeligt var det, at Thiset, vor ypperste Genealog, Vaabenkjender og Vaabentegner, hvis Mesterhaand man unægtelig savner ved det herværende Værk, — aldrig havde overkommet det for hans Forudsætninger ringe Arbeide at sætte sig ind i den universelle, videnskabelige Heraldiks Principer; A. D. Jørgensens og Henry Petersens Indsigt var, uanset hvad Begge sporadisk have leveret af værdifulde Bidrag til det danske Vaabens Historie, endnu ringere end hans, og mod Begges Udtalelser finder Grandjean oftere og altid med god Grund Anledning til at opponere.

Det er som sagt, første Gang, at Vaabenet gjøres til Gjenstand for en indgaaende og samlet Undersøgelse; fra tidligere danske Behandlinger — Grandjean nævner i Fortalen Holberg, Schlegel og Schwach — kan helt bortsees; ikke heller ere de indsigtfuldere tyske for os af nævneværdig Betydning. Vore Nabolande have for deres Vedkommende været forud for os i Drøftelse af de hos dem tilsvarende Vaabener: Hildebrand har alt i 1883 afhandlet Sverigs, Storm i 1894 Norges Vaaben, Begge dog i Arbeider, der i Følge Sagens Natur ere af langt ringere Omfang, end det danske kræver; den Førstnævntes er en Tidsskriftartikel i Antikv. tidskr. f. Sverige VII, der selvfølgelig ikke er uden Interesse for vor Gjenstand; den Sidstes er en Artikel i Videnskabsselskabets Skrifter af 1894.

I G.s Arbeide foreligger ikke blot en indgaaende og samlet, men en sikkert i Hovedsagen for alle Tider udtømmende Behandling af Gjenstanden; der er neppe nogen ønskelig Oplysning om Vaabnets Førelse gennem Tiderne, som man her forgjæves søger; et Andet er, at G., sagtens med Forsæt, udtrykker sig ret forbeholdent om Maaderne, hvorpaa den er skeet: et »Jeg vasker mine Hænder!« synes man ofte at læse mellem Linierne. »Det vilde føre altfor vidt«, siger han S. 161, — »at omtale en Række Forhold ved-

rørende Skjoldets Inddeling, naar denne ikke, hvad Felternes Størrelse angaaer, er i Overensstemmelse med de heraldiske Regler. Hans Tilbageholdenhed i dette som i andre Tilfælde er naturlig, thi Uføret er bundløst. Fra det Moment, da med Valdemar Atterdag Førelsen af det enkelte Skjold ophører, er tillige alt heraldisk Begreb ophørt og alt Princip slettet. Ikke blot har hver Konge ført Vaabnet efter eget Lune og paa en fra Forgængerens forskjellig Maade; men man kan gjerne sige: efter Øieblikkets Lune, idet den Enkelte leilighedsviis fører det paa de mest forskjellige — Chr. IV. saaledes paa fjorten — Maader. Der findes ikke Spor af Tradition eller Fasthed i Anordningen; Maaden, hvorpaa man har formaaet at ignorere disse — se som Ex. Fortegnelsen S. 235—38 — vilde næsten være beundringsværdig, hvis den ikke var det Modsatte. Sit Lige har dette Virvar ingensteds i Verden.

At G. med sit heraldiske Kjendskab og med sit aarelange Studium af Bogens Gjenstand er den største Kjender af dette, siger sig selv; ikke heller vil man lettelig kunne finde noget centralt Punkt ved denne, der udfordrer til Modsigelse. Der findes neppe noget Realitetsspørgsmaal, hvori jeg ikke maa give G. Medhold; hvad jeg udover min fulde Anerkjendelse af hans Værk kan have at bemærke, maa nødvendigvis blive af peripherisk Natur og hovedsagelig angaae det mere Formelle. Stiller jeg mig paa et enkelt Punkt skarpt imod ham, vil det gjælde et Spørgsmaal, som ikke er et heraldisk.

Lad mig begynde med et Forhold, som jeg alt har streift, og en Betegnelse, som jeg hidtil har undgaaet: selve Bogens Titel. G. har fulgt sine skandinaviske Kolleger i at benævne vort Vaaben *Rigsvaaben*; jeg kalder det ukorrekt. Af virkelige Rigsvaabener gives fra heraldisk Tid, som bekjendt, saare faa; nævnes kunne — idet der bortsees fra Byvaabener som Venezia's, Firenze's, Milano's etc. — kun nogle enkelte som Jerusalems Kors, Tydsklands Ørn, der dog endnu i sin tidligste egentlig heraldiske Forekomst ved 1200 er personlig, — senere Granadas Granatæble og Irlands Harpe. Alt Andet er Personvaaben, der ved en Slægts Uddøen af Efterfølgere ere optagne som Mindevaaben og dermed gledne over til at tilhøre Besiddelsen; det gjælder f. Ex. alt i Frankrig Gammel-Burgund, uanset at den ældre Hertugslægt ligesom den yngre var Sidelinie af Kongehuset; de tydske Habsburgere optage det ældre som Landsvaaben, de spanske føre dem begge adskilte som Lands- og som Mindevaaben for Ahner. Den norske Løve, der førtes af Sverres Slægt, men som tidligst vides brugt af Skule Baardsøn, og som efter Slægtens Uddøen med Hakon V skal være ført sammen med Folkungeløven af Hakon VI., gjenoptoges af Margrete for derfra at nedarves til vore Dage; at dette Mærke,

der i 700 Aar har været ført som det eneste i Norges Skjold, med fuld Føie betegnes som Rigsvaaben, er en naturlig Ting. I Sverig, hvor Folkungernes Løve uanseet den misforstaaede Benævnelse som »Gøta-lejonet« — fra Karl Knutssons Dage stadig har havt sin Plads som Mindevaaben for det næstforegaaende nationale Dynasti, og hvor Skjoldet kvadreredes af dette — som 2 og 3 — og — som 1 og 4 — de fra Magnus Ladulås stammende tre Kroner, der af Albrecht optoges i Skjoldet for derefter til vore Dage at føres som Sveriges egentlige Mærke, — har trods alle skiftende Dynastier, Bonde, Vasa, Wittelsbach, Hessen, Holstein-Gottorp, Bernadotte, aldrig nogen anden Forandring end af et Midtskjold med disses Stamvaaben fundet Sted; hverken Gullands, Pommerns, Finlands eller Norges kjendte Mærker have været optagne; ogsaa her kan man med fuld Føie tale om et Rigsskjold. I Danmark derimod, hvor Hovedskjoldet altid kun har været et vildt Skrabsammen af Mærker, hvori ikke et eneste har havt en fuldkomment fast Plads, kan i det høieste Valdemarernes Mærke betegnes som et, der fra at være personligt er gledet over til at være et Rigsvaaben, og som saadant indgaar i alle de personlige *K o n g e v a a b e n e r*: med andet Navn kan samtlige efter Valdemar Atterdag brugte Vaabener, som næsten udgjøre hele Indholdet af G.s Værk, ikke betegnes. Margrete fører i sit Vaaben Folkungemærket, Erik af Pommern den pommerske Grif, Christopher af Baiern Wittelsbach, Oldenborgerne Oldenburg, Holsten, etc., altsammen personlige Mærker, der Intet have med Riget som saadant at gjøre. Der har været Tider, da man i Følge Sætningen »l'état c'est moi« ikke tænkte paa at skjelne mellem de to Kategorier; men Rækken af Revolutioner har i mere end 100 Aar gjort det nødvendigt. Vi vilde i Tilfælde af en saadan ikke kunne fastholde et eneste af Kongeskjoldets Mærker uden det nævnte eller, følgende Cromwells Exempel, Flagmærket. Og Sagen har andre og vigtige Sider, hvortil jeg senere skal komme tilbage.

Hvad angaaer Vaabnets Hovedmærke, de tre Vaabendyr, som hos os ikke efterligne noget tydsk, men snarere Plantagenet's Mærke, er det tidnok sagt, at paa Forskjellen mellem de senere som »Løve« og »Leopard« betegnede Figurer er fra første Færd kun lagt ringe Vægt. En overordentlig udførlig Afhandling af Dyrene giver G. S. 23, som fortsættes paa en Snes Sider, og til hvilken jeg kun finder Lidet værdt at tilføie. Hvorvel ingen heraldisk Regel er udtænkt apriorisk, har der været en Mængde, der næsten fulgte af sig selv; ved alle Dyrefremstillinger har det saaledes været en næsten ufravigelig Regel, at Dyret viste sig gennemført i Profil. Det gjælder om alle fireføddede Dyr; kun ved Tyren dreiedes ofte Hovedet lidt for at vise begge Horn (det afhuggede Tyrehoved

var altid en face). Om Fuglene gjaldt det Samme; selv Ørnen, der altid vistest forfra med udbredte Vinger, havde Hovedet i Profil; kun den sjældent forekommende Ugle viste Hovedet en face, ligesom Paafuglen, ved hvilken den udslaaede Hale var Alt, saaes som Frontbillede. At den enkelte, opreiste Løve fulgte Reglen, var en naturlig Ting, og jeg troer at kunne sige, at Afvigelserne derfra ere yderst faa. Kun ved de g a a e n d e Løver findes et fremtrædende, velkjendt Exempel fra gammel Tid i Englands Kongemærke, hvis Tradition altid har været overholdt. Selve den bekvemme Benævnelse af disse som »Leoparder«, der tidligst — if. Hefner ved 1235 — kjendes som brugt i Engelsk for senere at blive urokkelig i Fransk, har man iøvrigt længe ladet falde i England, hvor Dyrene blot betegnedes som »Lions«, men hvor Landets vistnok ypperste Heraldiker John Hope dog i den nyeste Tid har kæmpet for dets Gjenoptagelse. I Italien sees Venezia's vingede Marcusløve altid en face; om dennes Navn har aldrig været Strid. I Tydskland, hvor ældre Heraldikere have optaget de franske Distinktioner, have de nyeste Heraldikere helt forkastet dem; i Skandinavien have de, som det fremgaar af Ordet »leopardus« i den tidnævnte biskoppelige Vidisse af 1306, engang været velkjendte, men i dansk Praxis, som Kongernes Vaabenføring viser, desuagtet lidet paaagtede for sluttelig helt at glemmes. Men en helt anden Ting er, at man ellers overalt tidligt, uanset Benævnelsen, har fastslaaet en bestemt Type for Vaabendyret, som man gennem Tiderne har fastholdt. Fyrsterne af Salm føre saaledes Hovedskjoldet kvadreret af Mærkerne for Wild- og Rheingraf, en »Leopard« og en Løve, begge opreiste; Armagnac gjorde ligesaa. I Norge som i Sverig ved Folkungemærket er aldrig en Afvigelse fra Løvetypen seet. Og et Vildrede som i det danske Vaaben, hvor ikke blot Løve og Leopard vexle, men hvor den samme Konge fører begge i Flæng, er heller aldrig seet. G. bebrejder med Føie mig som sig selv at have anket over Sjuskeri hos Frederik VI, der i 1819 fastslog Løverne: Sjuskeriet er unægtelig, som han dokumenterer, hos os Tradition og er langt ældre. Alligevel skulde jeg troe, at Leoparderne, ligesom de ere oprindeligt, ogsaa vise sig i stort Overtal: næsten alle hans Plancher vise dem som saadanne, og at Frederik VI. har valgt det Urette, synes ikke tvivlsomt.

Leilighedsviis finder jeg det endnu værdt at gjøre en Slutningsbemærkning, som jeg ikke har seet gjort, hovedsagelig vedrørende Tydskland, hvor Hjelmpryden spiller en saa langt større Rolle end i Frankrig, men som derigjennem ogsaa har Betydning for de Lande, hvis Heraldik er af tydsk Afstamning. Som bekjendt er det særlig ved Uradelsvaabener et Forgodtbefindende, om Hjelmen anbringes en face eller i Profil (ogsaa gives Mellemstadier). Hvor Hjelmpryden

er en Løve, særlig en »voxende«, hvis øvre Halvdel sidder urokkelig fast paa Hjelmen, bliver denne, uafhængigt af, hvad Skjoldfiguren er, i Normalstillingen en face altid en »Leopard«, seet fra Siden en »Løve«. Ogsaa dette uløselige Problem maa paa sine Steder udviske Forskjellen og berettigede Tydskernes Lyst til at afvise Navnet Leopard.

G. omtaler S. 1—2 som ogsaa S. 36 og 45 Løvernes »Bevæbning« og Kroner som vistnok altid guldtingerede; en Bevidnelse af dette haves i »Gelre« gamle Vaabenbog fra Valdemar Atterdags Tid; paa Kritik af dette Træk indlader G. sig ikke, idet han blot bemærker, at den forskellige Tinging af Dyrets Klør, Tunge og Krone næsten er Regel og at ved disse Bifigurer de alm. Regler for Tinging, der forbyde Farve paa Farve etc. — ikke gjælde; med denne Bemærkning klæres Sagen dog ikke helt. Ved Bevæbningen er altid Tale om Anvendelsen af tre, ikke som her af to Farver, — lad mig kort henvise til Seyler, Gesch. d. Her. S. 129 og 453, hvor yderligere Grote og Trier citeres, saavel som til Fox-Davies Heraldry, S. 173; en Tinging, der falder sammen med Bundfeltets, og indskrænker sig til sort Konturering, — hvad der svarer til det i Fransk noget tvivlsomme Begreb, »ombre«, og som grænser nær til Udslættelse, — er sikkert aldrig nogen Steds taalt i videnskabelig Heraldik. Almindeligst er den røde Bevæbning, der i Engelsk saa at sige er fastslaaet, og som ved blaa Løver er den eneste mulige, — ogsaa hos os er denne jo anvendt ved Dyrenes Tunger. At Brud paa Principet en enkelt Gang i Tydskland finder Sted ved Kronen, hvis Tinging som Guld siges at være almindelig, tør jeg ikke bestemt benægte; ved Klørerne er det sikkert aldrig skeet uden hos os. Feil, som ingen Sagkyndig vil godkjende, ere vistnok begaaede, til Dels taalte, til enhver Tid; ligefuldt er det her Omhandlede utvivlsomt at anse for Forsyndelse mod Heraldikens Regler, og betegnende er det, naar vort Kongevaaben saa at sige begynder med en saadan.

G. ironiserer S. 88 med Føie over Jørgensens Forsvar for Betydningen af de tre Løver som de tre Sunde; han kunde have bemærket, at naar J. særlig paaberaaber sig de efter tydske Forbilleder givne Vaabenbeskrivelser i Thidrikssaga, hvor der ved hvert Skjold meddeles en Betydning, gjør han sig skyldig i et Feilsyn, hvori, mærkeligt nok, selv de mere kritiske tydske Forskere ikke give ham Noget efter. De Paagjældende overseer helt, at hvor man i Digtning udstyrer fingerede Personer med fingerede Skjoldmærker, kræver den sunde Fornuft en Motivering af disses Enkeltheder; de virkelig eksisterende have ikke og have aldrig haft en saadan nødvendig; en Slutning fra hine til disse er meningsløs; jeg tvivler paa, at en Promille af de sidstnævnte indeholde nogen nævneværdig

individuel Betydning. Særlig i en Heraldik som den franske, hvor retlinede Heroldsmærker dominere, vil lidet Saadant være at finde. Selvfølgelig er Symbolik ikke udelukket: hvor Carl VII som Vaaben tildeler Jeanne Darc Frankrigs Kongevaaben, hvori den mellemste Lilie ombyttes med et Sværd, der bærer Kongekronen svævende paa Spidsen, — er denne tydelig og smagfuld nok. Men Tilfældet er næsten enestaaende: netop ved selve dette af Historien digtede Eventyr, hvor i Adelsvældens mest exclusive Periode en ukjendt Landsbypige hæves op til at være Høiadelens Lige og Overmand, er en Motivering af det nyskabte Vaaben paa krævet paa samme Maade som i den menneskelige Digtning. Ogsaa ved vore tre Kroner, hvorom senere skal tales, er Symboliken utvivlsom.

Et Afsnit af allerstørste Interesse findes S. 53—90 om »Hjertene«, hvis sande Natur som Blade A. D. Jørgensen først af Alle i 1879 — til ikke ringe Forargelse for poetiske Naturer, bl. A. for Ploug — har opklaret. G.s Udvikling er gjort med overordentlig Samlerlid og indtrængende heraldisk Forstaaelse; lad mig, naar jeg uden Tanke om at berigtige Noget tilføier et Supplement, gjentage, at jeg i min langt mindre exclusive Beskjæftigelse med Heraldik, hvorunder min Tid aldrig har strakt eller strækker til udtømmende Behandling af indviklede Spørgsmaal, kun tør troe mig at være en god Dilettant, som desaarsag i Enkeltheder ikke er sikkret mod at skulle korrigeres; i Hovedsagen tør jeg tiltroe mig at see rigtigt paa Ting, ved hvilke man hos G. kunde ønske et noget bedre Overblik. Ogsaa maa jeg udbede mig Tilgivelse for nogen Bredde i min Indgaaen paa en Gjenstand, der hos G. fylder 37 Sider.

I sin omfangsrige Oversigt kommer G. S. 65 flg. ind paa et Spørgsmaal, der let kunde have givet Stødet til en Særafhandling af almen heraldisk Interesse: det er Spørgsmaalet om mønstrede og uregelmæssigt strøede Bunde, om ledsagende Figurers Forhold som egentlige eller uegentlige Vaabenbestanddele og om Bifigurers Overgang til Hovedfigurer, — Ting, der endnu aldrig, saa vidt jeg veed, ere gjorte til Gjenstand for en samlet Behandling. Man vilde have været G. taknemmelig, om han havde givet lidt mere af en saadan, for hvilket ikke Stedet her er egnet; jeg maa indskrænke mig til at præcisere dens Hovedpunkter.

Nævnes maa herved først Sigillerne, der, skjøndt i Heraldikens Udvikling Nr. 2, dog i vor Nutidskjendskab til dennes Opkomst absolut er Nr. 1, hvorved alligevel ikke maa glemmes, at Sigillet i sin første heraldiske Fremtræden ikke ubetinget falder sammen med det i Skjold førte Vaaben. Det gjælder navnlig Felternes Bunde, hvis Forskjellighed man i den farveløse Relieffremstilling før Op-

komsten af den nu brugelige Skravering tidt angav ved en forskjellig-artet, let Ornamentering. Denne »Damascering«, fr. diapré, er temmelig ens overalt og bestaaer hyppigst af en almindelig gothisk Form, to Systemer af parallelle, rette Linier, oftest hældende under Vinkler paa 45° og skjærende hinanden lodret, hvorved Fladen bedækkedes med Smaakvadrater, hvis Midte yderligere fyldes af en anden Figur; nærliggende var herved det gothiske Firblad, quatre-feuille, der stundom vexlede med quinte-feuille, Rosentypen, og tierce-feuille, Trekløveren. Man var herved allerede inde paa Strøningen med Blomster og Blade. Denne Dekorationsmaade optages fra Relieffremstillingerne i de farvelagte Vaabener, men er her altid utingret, blot angiven ved fine, sorte Konturlinier.

Det maa alt herved bemærkes, at Fremstillingen af Vaabenet i Sigillet finder Sted paa to forskjellige Maader. Sigillets hyppigste Form er circular; concentrisk med Randen afsattes en mindre Cirkel, som afgrænsede en Bræmme, der bar Indskriften. I den inderste Cirkel anbragtes saa det trekantede Skjold, som var Tidens eneste. Men i Heraldikens ældste Tid undlod man ofte at tegne dette senere — særlig efter Hjelmklenodets Opkomst — uundværlige Skjold, idet man anbragte Skjoldmærket frit i det runde Sigilfelt. En Mellemvei mellem begge Former gik man af og til, idet man gav selve Sigillet Skjoldform, hvorved altsaa den med Randen parallelle Linie frembød Vaabenets rigtige Begrænsning.

Jevnsides den regulære Damascering af Sigilbunden viser sig imidlertid i Tydskland — jeg kjender den ikke andensteds — en irregulær, idet man med Udeladelse af det retliniede Mønster blot strøer Bunden med fire- eller fembladede Blomster eller med Kløverblade. Ogsaa sees andre Former: Grevinde Gertrud af Habsburg fører 1264 Slægtens kjendte Løve i et Felt, strøet med Lilier. Det følger af sig selv, at hvor en saadan, Vaabenet uvedkommende Tilsætning uheraldisk anbringes om et Mærke, der som her føres, uden at nogen Skjoldrand afgrænser det, kan den virke desorienterende og foranledige Misforstaaelser, hvorom senere.

I Modsætning til den heraldisk betydningsløse Damascering, der, som sagt, er ensartet overalt, udvikler Skjoldets egentlige Bunddekoration sig med locale Eiendommeligheder. G. bemærker træffende S. 68, at man ved Bunde, der foruden med en Hovedfigur sees belagte med Smaafigurer, kan tænke sig to forskjellige Fremgangsmaader, idet den ene eller den anden af disse to Bestanddele kan tænkes at være tegnet først. I det Tilfælde, hvor dette skeer med Smaafigurerne — i saa Fald med deres Hovedaxer lodrette, anbragte i vandrette Linier og i Quincunx, — har man at gjøre med en m ø n s t r e t Bund, af hvilken Skjoldfladen simpelt-hen gives som et af Skjoldformen afhængigt Udsnit, hvori Figurerne

foroven og til Siderne overskjæres af Skjoldranden og forløbe i denne; om et bestemt Antal af dem som overhovedet om i det enkelte Tilfælde at kunne opgive dette er selvfølgelig aldrig Tale. G. kunde have bemærket, at denne Tegnemaade, om hvilken han S. 67 oplyser, at den er ukjendt i Norden, — er en specifik fransk Eiendommelighed; lad mig her gaae lidt dybere ind paa en Forskjel mellem Vest- og Østgruppen, som jeg i min Artikel »Heraldik« i Salm. Lex. kun løselig har berørt. De franske Belægninger af Skjoldbunden fremvise en Symmetri, der, hvorvel maaske heller ikke her oprindelig eneraadende i Tilfælde, hvor Smaafigurerne ledsage en større, usymmetrisk — det skorter desværre paa tilgængeligt Undersøgelingsmateriale, — dog i Tidens Løb bliver mere og mere udpræget. Øiensynlig har den national Sympathi: mønstrede Bunde af denne Art udgøre ofte som primære Elementer det hele Vaaben i Lighed med Kongevaabenets oprindelige Lilliefelt, der selv efter Liliernes Indskrænkning til tre gik igjen i Masser af Sidelinier og andre Adelsslægter, og som øiensynlig har været toneangivende; i England er Exemplet fulgt, omend i mindre Udstrækning. Almindelige ere i Frankrig Skjolde, der helt bestaae af Hermelin og de varierede Foerværker, af smaa Buestillinger (papellonné, Raadt vil i disse see Egerskind), af retlinede Gittermønstre, flettede eller nittede, af Grankogler, Spydsodder, Ringe, Stjerner, etc. I Østgruppen kjendes Sidestykker næsten ikke; kun Foerværket (»Eisenhütlein«), hvis stiliseret retlinede Mønster ligesom Wittelsbach's skjæve Rudemønstre nærmer sig Heroldsfigurerne, sees nu og da optaget i Tydskland, der ellers maa siges helt at afvise de virkelige mønstrede Bunde. Hvor i Frankrig en Enkeltfigur — som den hyppigt brugte Løve — tilføiedes, laa det den franske Smag nær og blev i Tidens Løb mer og mere Tegne- maade at anbringe denne sidste paa en saadan; i Tydskland skete dette ikke, — hvorvel selvfølgelig nu og da nogen fransk Paavirkning sees i Grænselandene; — Smaafigurerne ere her saa godt som aldrig primært mønstrede, men secundært ledsagende, stødte, Figurer, der paa hvilkensomhelst — mindre elegant, men nok saa livfuld — Maade udfylde Skjoldbundens tomme Pladser uden at overskjæres af Randen. Uregelmæssigheden udelukker imidlertid ikke, at saadanne, om end sjældnere end i Frankrig, ere integrerende Bestanddele af Vaabenet, hvad i det farvelagte Vaaben altid er givet med deres selvstændige Tinging: Spørgsmaalet bliver nu kun, hvor i ufarvede Vaabener Grænsen mellem disse og den rent vilkaarlige Dekoration, som kun er en afændret Damascering, er at drage. For dette er selvfølgelig ingen heraldisk Regel angivelig: det eneste Skjelnemiddel afviser en gennem Slægtled fortsat Tradition, som viser fast Brug indtil sluttelig

Tingering kan eftervises. I Tydskland ere de i egentligste Forstand strøede Bunde ikke hyppige; hyppigst er Strøningen med T e g l (Schindeln) af forskjellige Former og Stillinger (G. bruger om den det franske Navn »Billetter«, som jeg finder mindre heldigt); men navnlig er det ved disse Bifigurer oftest blevet Skik at bestemme deres Antal, hvormed i Reglen følger en Formindskelse af dette. Et strøet Felt som Enkeltvaaben eksisterer, som sagt, ikke; alligevel kan man sige sig selv, at oprindelige Exempler paa saadanne foreligger i de oftere forekommende med Mønter (Skiver, besants, tourteaux) i forskjelligt Antal belagte Skjolde. Naar saaledes Bentheim i Blaafører 18 eller 19 forskjelligt ordnede Guldmønter, er Tallet selvfølgelig uoprindeligt. Man kan ganske vist sige, at analoge Talbestemmelser findes i Frankrig, hvor man tidligt indskrænkede Liliernes Antal til tre; naar Choiseul i fire, ved et af Kors afskaarne Felter fører 18, ikke 20 Tegl, er Talbestemmelsen øiensynlig secundær. Alligevel er Tydskslands Stilling i dette Anliggende særpræget, og paafaldende er særlig Forholdet ved det Mærke, som giver Anledning til hele denne Digression.

Naar Jørgensen i sin opsigtvækkende Afhandling »Det danske Kongevaaben« har ment at kunne fastslaae »Hjerternes« Natur som oprindelige »S ø b l a d e«, er jeg uenig med ham om Navnet, som gjælder en Smule mere end en botanisk eller heraldisk Terminologi, — ikke mindst, fordi J. i denne vil lægge en symbolsk Betydning. Hans Begrundelse af Navnet bygger alene paa den nævnte »Vidisse«, udstedt 1306 af Bisperne af Færøerne og Bergen, indeholdende Ordene »sparsos flores, qvi dicuntur søblad,« hvad han — og G. med ham tager for uomstødeligt; jeg skal endda indrømme, at Bisperne vise nogen heraldisk Indsigt ved at betegne Vaabendyret som »leopardus«, ikke som »leo.« Alligevel viser dette kun, at Navnet var kjendt, maaske fastslaaet paa deres Tid, men afgjør ikke dermed Figurens Oprindelse for mere end 100 Aar tidligere.

I sig selv har det egentlige Søblad, t. Seebblatt, 3: Aakandebladet, været en omstridt Figur. Allerede fra den tidligste heraldiske Tid forekommer det stilkløst og udvikler sig i Tidens Løb til en Figur, der ligesom hos os misforstaaes som Hjerter. Ved Siden af denne Dannelse omformes Bladet tidligt i en anden Retning og viser i Stilkens Sted en Udskjæring, der udvikler sig til et kløverformet Snit — se G. S. 59.¹⁾ I denne mer og mer overdrevne, stili-

¹⁾ Blandt Figurerne paa den derværende Tavle IV, var der en, Fig. 8, som jeg saa paa med den yderste Forbauselse: Skjoldet viser forneden et Søblad, foroven to opad gabende Uldsaxe. Hvis disse to, hvad jeg efter deres Forekomst her tænkte mig, og hvad ingenlunde var utænkeligt, — ogsaa kunde dokumenteres at være yderligere Omdannelser af Søblade, vilde man

serede Form er det blevet misforstaaet som »Schröterhorner«, 5: Eghjortens Kindbakker (!), der sluttelig er blevet deres almindelige Betegnelse, som først vor egen Tids Reformatorer have erstattet med det oprindelige Navn; Stilformerne have imidlertid localt faaet faste Traditioner: G. giver S. 56—57 interessante Oplysninger om Engern's Skjold, der paa forskjellige Steder, fra hvilke det indkom i det preussiske Vaaben, er ført med de to forskjellige Typer og Benævnelser.

Figuren frembyder et enestaaende Exempel paa et tydsk Mærkes Indtrængen i fransk Heraldik, hvor det kun kjendes i den sidstnævnte Stilisering under Navn af »bouterolle«, Dupskoens af Sværdsmeden; i England synes det at være ganske ukjendt, medens derimod det virkelige Hjerte, der i Tydsk vistnok ikke findes i noget Uradelsvaaben, der er utvivlsomt.

Medens Bladet i dets mest typiske Form knap synes at existere i Vestgruppen, hvor kun Kløver- og — sjeldnere — Egebladet gjør sig gjældende¹⁾, har imidlertid Søbladet i Tydskland en Concurrent i *L i n d e b l a d e t*, med hvilket det, da der i heraldisk Fremstilling hverken hersker Realisme eller blot forholdsviis Angivelse af Størrelse, let forblandes. Linden var jo den nordgermanske Verdens Yndlingstræ, som det i vor Kæmpeviser saa at sige var det eneste eksisterende, og dens Brug i tydsk Heraldik var selvfølgelig. Den udmærkede Heraldiker Fyrst Hohenlohe har alt for halvhundredede Aar siden i sin Afhandling om »Die Linde« (Jahrb. d. Vereins »Adler« V, 1878 — jeg har desværre aldrig kunnet faae den selv i Hænde) godtgjort, at Lindebladet oprindeligt er langt hypigere end Søbladet, hvis Benævnelse i mange Tilfælde har fortrængt det, hvor Talen er om dets Førelse i Skjold. Tør man nu end efter dette som efter andre Indicier troe, at Lindebladet af de to er ældst som Mærke, maa det dog ikke oversees, at Benævnelsen Søblad, efter hvad foranst. er sagt, alt ved 1300, saa nordligt som i Bergen, stod fast; talende Vaaben findes, som af Hohenlohe bemærket, for begges Vedkommende: som man har *L i n d e n f e l s*, har man *S e e b a c h*, *S e e r e u t e r*, v. d. *M e e r e n* (omvendt sees

her have med en ny Opdagelse af meget stor Interesse at gjøre. Jeg undersøgte derfor med stor Forventning Texten; men i denne findes ikke et Ord om Mærket: medens G. udførligt gjør Rede for Nr. 1—7 og for 9—15, er Nr. 8 fuldstændig glemt. Skjoldet, der er optaget fra Seyler, G. d. H. S. 184, tilhører Matthias de Axowe, Advocatus i Rostock, der vist Intet har med nordisk Heraldik at gjøre; dets Forekomst, som denne er, hører til de faa Ting i Bogen, der i hvert Fald ikke er, som de burde være.

¹⁾ Et talende Vaaben, ved hvilket Slægtsnavnet dog ikke angiver Bladens Art, fører *F o w l i s* i Skotland: tre grønne Blade i Sølv. Hefner indordner dem feilagtigt mellem Lindeblade; Fox-Davies angiver dem som Laurbærblade.

ogsaa Lindebladet fejlagtig nævnt ved Erlbeck, Søbladet ved Ki enberger).

Medens efter det her Oplyste Spørgsmaalet henstaaer uafgjort for de danske Blades Vedkommende, troer jeg, at andre Argumenter for dette lade sig fremføre. En vis realistisk Fornemmelse synes mig trods Alt uvilkaarligt at have gjort sig gjældende i de to Blades Brug som ogsaa i deres efterhaanden vedtagne Benævnelser. Da Aakandeblandet i Nordeuropas Flora, omgivende dens største Blomst, imponerer som noget nær dens største Blad, har det ligget nær at anvende eller, hvor efter Sædvane intet Skjelnemiddel mellem Arter forelaa, at benævne det som Enkeltfigur; ogsaa høre tre sammenstillede Søblade til de i Tydsk som i Dansk almindeligste Vaabenmærker. Til Gjengæld tiltroer jeg mig med Bestemthed at sige, at et med Søblade strøet Felt, hvori Bladene forekomme uden Tal og Orden, aldrig er seet i tydsk Heraldik. I Naturen har man aldrig seet Aakandeblande strøede saaledes, medens man hvert Efteraar vader i Lindeløv, som falder, og denne uvilkaarlige Bevidsthed turde have været medvirkende, naar man ved tydske Vaabenfremstillinger seer Lindeblade strøede i det uendelige.

Det er vitterligt paa denne Maade, at Bladene forekomme i det danske Kongevaaben; men selve Forekomsten fattes i en vis Forstand Analogier. Jeg er her kommen til et Punkt, hvor jeg maa gjentage, at jeg i min videre Indgaaen paa Sagen udsætter mig for at skulle korrigeres: Alt har jeg ikke kunnet undersøge. Jeg kan kun sige, at jeg i tydske Vaabener — med to Undtagelser — heller aldrig har seet en med Lindeblade strøet Skjoldbund, og jeg troer ikke, at en saadan har existeret. De to Undtagelser ere Lüneburgs og Orlamündes Vaabener, som begge tør antages for paavirkede af vort Kongevaaben¹⁾. I en Række af pragtfulde Vaabenbøger fra 14. og 15. Aarh., begyndende med Gelres og endende med Grünenbergs, sees tingerede Lindeblade som blot Dekoration i ubegrænset Mængde tæt strøede over Hjelmklenod og Hjelm dækker — blivende og i saa Fald i bestemt Tal sees de oftere optagne paa forskellige Hjelme, saaledes paa Isenburg's, Ortenburg's og Leiningens Ørneflugter; — men denne sildige Brug har ikke været bestemmende for vort Aarhundreder ældre Kongevaaben, og selv i den sees de aldrig strøede over Skjoldbunde. At i Dansk et eneste heraldisk Træk skulde være selvstændigt nyopfundet, er ude-

¹⁾ Et enkelt, mig bekjendt Tilfælde som den uddøde Slægt Neuberg's Vaaben, der udgjør et Felt i Grøverne af Herbersteins, tillægger jeg ingen Vægt. Mærket er en Ulv, der føres i et sort Felt, strøet med »Guldhjorter«, der mod Sædvane vende Spidsen opad. Det ligger nærmere her at tænke sig Spydblade som oprindelige, cf. »Hjorter« og »Spader« (pique) i Spillekort.

lukket; noget helt andet er, at ved selve Heraldikens Tilblivelse, hvor intet Princip endnu er formuleret, i et Land, der paa dette Punkt var og til Dato er forblevet underlegent i Kultur, — Misforstaaelse af en forhen omtalt Art let kan indkomme for derefter at fæstne sig og faae videre Konsekvenser. Og ved en saadan finder jeg det nødvendigt at blive staaende: »Hjerterne« i vort Kongevaaben ere fra først intet Andet end den Damascering erstattende Strøning af Sigilbunden med Smaafigurer, som har indlistet sig i selve Skjoldet.

Af Sigilbunde strøede med helrandede Blade i Stedet for de hyppigere indskaarne og blomsterformede Prydelser kjender jeg ikke mange Exempler — jeg savner her Hohenlohes Afhandling, som sikkert giver rigere Oplysning; — G., som jeg vel sluttelig tør antage for min Meningsfælle, nævner S. 63 et saadant, tilhørende Byen Berlin, fra 1280, afbildet hos Seyler S. 310; et tilsvarende med Kløverblade sees S. 160, Fig. 144. Men nævneværdige ere særlig alle de af Jørgensen anførte Exempler, som han tager til Indtægt for sin Opfattelse, jeg for min. Talende er fremfor Alt Albert af Orlamündes yngre Kontrasigil og Sophie af Langelands Segl, om hvilket sidste G. sst. med Eftertryk hævder, at her foreligger en regulær Damascering, hvis Blade ikke have det Ringeste med Kongevaabnets at gjøre. Et ganske lignende haves hos Seyler. S. 120, Fig. 92, tilhørende en v. Kutze.

Om et eiendommeligt Træk opstaaer bevidst eller ved Misforstaaelse, er jo imidlertid for dets Brugbarhed en ligegyldig Sag, og det kunde efter det Sagte synes, som om vi virkelig her have med en lille dansk Specialitet at gjøre. Ogsaa udvikler den videre Konsekvenser; dens Brug er imidlertid meget indskrænket, idet den ingensteds kjendes udenfor Kongeslægstens ægte og uægte Linier; et Regale er den heller ikke: slige eksisterer ingensteds i Heraldikens levende Periode, og den for fornemmere anseete Brug af den paagjældende Enkeltfigur har altid været Enhver tilladt.

En videre Udvikling af Strøningen med Blade finder alt Sted i de fra Valdemar II. stammende, hallandske Bastardlinier; Skjoldet er tværdelt, i det øverste Felt en Leopard, det nederste strøet med Blade, — det er disse, der særlig betegnes som »Søblade« af en Samtidig; Bladene førtes i forskjelligt Tal, først 10, saa 7, sluttelig 6 og 3, hvilket sidste Tal tyder paa Udvikling imod de integrerende Mærker; ogsaa den begyndende Føring i særskilt Felt viser i samme Retning. Om Bladene fra først ere tænkte som betydende Mere end Damascering, lader sig alligevel ikke sige; et ganske lignende Vaaben føres af de schwabiske Friherrer v. Ow (13. Aarh.): Skjold tværdelt, 1. i Guld en rød Løve, 2. blaat Felt. Men endnu sees en sidste Udvikling i den sønderjydske, fra Hertug Valdemar IV stammende

Bastardlinie, der efter et af dens Medlemmer pleier at betegnes som »Slægten Sappi«: denne førte som Vaaben kun et Skjold strøet med Blade, rækkevis ordnede, hvis Tal fæster sig som 4, 3, 1. At disse her er selve Mærket, staaer fast: i andet Fald vilde Skjoldet være blankt, hvad hos os er utænkeligt. Naar G. S. 87 siger, at begge disse Bastardvaaben maa skyldes en misforstaaet Opfattelse af Figurerens virkelige Værdi, lader dette sig ikke bestemt sige om det første og under ingen Omstændigheder med større Ret end om selve Kongevaabenet; om det andet kan høiestens kun siges, at Impulsen til et heraldisk udadleligt Vaaben er kommen fra dette. Men naar G. i Opposition til Jørgensen videre udtaler, at disse to secundære Udviklinger aldeles Intet sige om Kongevaabenet, er han i sin fulde Ret.

Naar sluttelig Spørgsmaalet reises, hvorvidt Bladene ere integrerende Bestanddele af Kongevaabenet, kunde det synes ørkesløst at spørge: i Heraldikens rivende Udvikling, ved hvilken ingen Congresser eller skriftlig Discussion fandt Sted, og hvorved Intet fra første Færd var fastslaaet, er den Hurtighed, hvormed dens Vedtægter klare sig, en Mærkelighed, som kun forklares ved Faatalligheden af de Opgaver, som i Middelalderen samlede Interesserne; men at det dog maatte skee successivt under nogen Vaklen og med lokale Uoverensstemmelser, er en Selvfølge; ogsaa maatte til en Begyndelse, da ethvert Vaaben endnu følte som personligt, den enkelte Besidders Smag og Tykke hist og her gjøre sig gjældende. Vistnok kunne Bladene, da Ætten uddør med Margrete, siges at være førte af ti Souverainer paa Rad, hvad der syncs at være en god Tradition; alligevel er der Adskilligt, som tyder paa, at de aldrig ere tagne helt alvorligt som uundværlige. Netop i en sen Tid seer man dem ignorerede: Christoffer II.s 2 Sønner, Otto og Valdemar, udelod dem af deres Junkerskjolde — for Brisurer kan Udeladelsen, som G. bemærker, ikke tages; — Sidstnævnte førte endnu som Konge dette Sigil; Erik af Pommern fører dem et Sted og udelader dem et andet; Christoffer af Baiern gjør det Samme. De slesvigske Hertuger føre dem gennem fire Slægtled i deres briserede Skjold, men udelade dem i de to sidste; Grev Gert følger efter dem Exemplet, hvormed de for stedse forsvinde af Skjoldet. Albrecht af Meklenburg førte, hvad vel er værdt at mærke, i sit Præensionsvaaben Leoparderne uden medfølgende Blade, hvad man særlig i et saadant, om der tillagdes dem Betydning, vilde vogte sig for: Edvard III. optog 1340 »semé de France« som Præensionsvaaben; Carl V. reducerede 1376 Lillierne til tre; England fulgte under Henrik IV. Exemplet. Men til alt dette er endnu at bemærke, at vor hele Viden skriver sig fra Sigiller, der, som sagt, ikke ubetinget falde sammen med det tingerede Skjold; om Bladenes

Tingering i ældre Tid, om de have havt nogen saadan, og om de overhovedet have været førte i noget virkeligt Skjold, vide vi absolut Intet. Vor første Viden om Farven have vi fra en secundær Kilde som Gelres Vaabenbog, der begynder sent under Christopher II., den ottende Konge i Rækken; den lidt ældre Züricher Wappenrolle udelader Bladene, der heller ikke findes i de af G. S. 44 omtalte, samtidige danske Kirkemalerier saa lidt som paa Skibsflaget i Marienkirche; den røde Farve behøver i Gelres Afbildning ikke at skyldes positiv Viden, idet den i den givne Farvecombination, hvor Ingen vilde falde paa at vælge Blaåt eller Grønt endsige Sort, fornuftigviis er den eneste mulige. Vi have hermed naaet den med c. 1450 begyndende »døde Heraldiks« Tid, der falder sammen med Oldenborgernes Thronbestigelse. Under de første af disse ignoreres Bladene oftest — se G. S. 80, — hvad der kan skyldes Bevidstheden om den ringe Vægt, de som heraldisk Udstyr tillagdes i Tydskland. Gjennemført bliver deres Brug, som, naar den finder Sted, i senere Tid indskrænker deres Tal til ni, — ingensinde før Christian VI. Tid; det eneste originale ved dem, Strøningen, som dog Lüneburgs og Orlamündes Vaabener bevare, er hermed slettet. Først under Frederik VI. kunne de, som G. oplyser, ved Kongevaabenets sidste og værste Ødelæggelse siges fra ledsagende Figurer at gaae over til egentlige, fast ordnede B i f i g u r e r i heraldisk Forstand; fra nu ere de en national Helligdom og besynges af Digtere som et ærværdigt Minde. Men i det af Malermester Larsen forfærdigede, kongelig autoriserede Vaaben af 22. Okt. 1819 optræde de, ikke som ni, men som ti pælviis mellem Løverne ordnede Hjerter, hvoraf det ene dækkes af Midtskjoldet. Tallet er iøvrigt, korrigeret i flere af Kongens Segl; men en officiel Berigtigelse har aldrig fundet Sted: som Kongebud — se S. 229 — maa de ti Hjerter trods Tallets stiltiende Forkastelse siges at staae fast endnu den Dag idag.

Resultatet af min hele Betragtning kan sammentrænges i faa Ord: »Hjerterne« i Kongevaabnet ere oprindelig Lindeblade af rent dekorativ Natur, indkomne halvveis ved Misforstaaelse, gradviis, under Vaklen gennem et halvt Aartusinde tilvante og først efter dettes Forløb endeligt fæstnede. Virkelig heraldiske Vaabenbestanddele have de i den »levende« Heraldiks Periode aldrig været. Lad mig understrege, at jeg i min Sammenfatning skylder G.s eneste fortrinlige Udredning overordentlig Meget. I Fuldstændighed som i indsigtfuld Forstaaelse af alle paa dansk optrædende Phænomener er den til Dato uden Lige og vil ikke kunne overbydes. Kun paa et enkelt Punkt har jeg en Indvending at gjøre: naar han S. 80 taler om strøede Figurer, »ordnede paa heraldisk Viis«, hvad yderligere gjentages S. 87, — synes han mig, om jeg ellers

forstaar ham rigtigt, kun at have Øie for de franske Principer, ikke for Tydscklands for os saa vigtige Særstilling over for dem.

I Sverig have de strøede Blade i Kongevaabnet under Folkungerne været førte paa samme Maade som hos os for derefter med Karl Knutssons Gjenoptagelse af disses Løvemærke helt at forsvinde; Tinktur have de her sikkert aldrig havt. Ogsaa dette Analogon viser, at Samtiden fra først vidste god Besked med Udsmykningens ikke virkelig heraldiske Natur.

Jeg vender fra Hovedfeltet tilbage til et af G. forud for dette behandlet Mærke, som han, sikkert med fuld Føie, giver Navn af »Dannebrogskorset«, men som han, og formaliter ogsaa med Grund, først vil anerkjende som Bestanddel af Kongevaabnet fra Erik af Pommerns Tid, da det jevnside andre Mærker indgaaer i det først nu optrædende, sammensatte Skjold. Allerede Valdemar Atterdag førte imidlertid i sine to Rettertingssigiller et Kors med forskellige Prydelser, om hvilke G. udtaler, at dets Identitet med det senere forekommende er omtvistelig; jeg troer, at han her er for kritisk. Noget maa disse Kors jo betyde, og jeg indseer ikke, at en Forklaring af dem er tænkelig, hvis de skulle være forskellige fra de i Vaabnet optagne. Lad mig desangaaende gjøre opmærksom paa interessante Bemærkninger af Seyler, der kaste et Streiflys over det til nu vist af Alle uforstaaede Faktum, at Danmark paa en Maade har to forskellige Mærker i Kongeskjoldet. I »Gesch. d. Heraldik« S. 281 bemærker han, at der i Tider, da alle Fyrstevaabner endnu føltes som rent personlige, stundom skabtes et Landseller Folkevaaben af mindre personlig Natur, og at Fancbilledet, der paa Hærtog var det egentlig samlende Mærke, særligt, for saa vidt det var et fra Fyrstevaabnet forskjelligt, frembød sig som egnet dertil. At Dannebrog, der i »Gelres« Vaabentegning paraderer over Valdemar Atterdags Vaaben, alt dengang var almindelig ført, er bekjendt.

Værd at omtale er herved Vaabnets første Fremtræden i en Combination, som forefindes blandt Kongesigillerne Nr. 63 i Erik af Pommerns Rettertingssigil. Til Forgænger har det et af Margrete brugt, Nr. 54, der bestaar i et rigt udsmykket Kors, som uden Skjoldindfatning blot begrænses af Sigilfeltet og som paa Midten bærer en Krone, der breder sig frit udover Randene. Selv føres det af Erik brugte i bredt trekantet Skjold og bærer paa Midten et mindre Skjold med Leoparderne; Dobbeltmærket er her paa enestaaende Maade slaaet fast. Et Sidestykke til dette kjendes ikke i noget fyrsteligt Vaaben; Ungarn har vel to Mærker; men disse betegnes udtrykkeligt som Gammel- og Ny-Ungarn. Og af de danske Mærker er Løvemærket ubetinget det gamle; det nye, der ikke udvikler, men tværtimod taber al Specialbetydning, —

om det ellers har havt nogen, — er ganske overflødig, naar det, som fremdeles skeer, indgaar som blivende i det yderligere sammensatte, egentlige Majestætsvaaben: anvendeligt er det kun i selve den Combination, som gjør det intetsigende.

Om et Forsvar for Mærkets Tilblivelse paa den fornævnte Maade lader sig udtænke, er den Absurditet, at Danmark herved faaer to sideordnede Mærker, følgelig ikke klarer. I Sverig, hvor tilsyneladende to lignende forefindes, er Forholdet ikke det samme: Folkungemærket, som man i Lighed med vort »de Goters« og med en Smule mere sund Sans har villet gjøre til »Götalejonet«, — er simpelthen et Mindevaaben, der indtager Pladserne 2—3, medens det af Alle som Rigsvaaben anerkjendte Mærke udgjør Felterne 1 og 4 i det kvadrerede Skjold. Hos os bestaar for Korset kun Alternativerne at være enten det virkelige Landsvaaben eller rent Nonsens. Netop paa det Tidspunkt, da Korset, hvad af Valdemar Atterdag i k k e gjordes, optages i Skjoldet af Erik af Pommern, er Ætten uddød med Margrete. Som egentligt og upersonligt Landsvaaben kunde Korset i saa Fald have faaet den første Plads, Løverne som blot personligt Mindevaaben den anden¹⁾; man kan ikke sige, at dette er skeet med Korset i dets Paalægning uden Noget, der kan gjælde for Bundfelt: som Forholdet er, have Løverne trods al Forvirring hævdet Førstepladsen og ere i Brug som i Folkebevidstheden gaaede over til at gjælde for Rigsvaaben. Med det er Korsets Betydning blevet Nul og dets Bevarelse lader sig ikke forsvare.

Selve Mærkets Anbringelse hører derhos til Vaabnets værste »Uhyrligheder«, ikke blot ved sin Haan mod alle heraldiske Regler i Maaden, hvorpaa det uden selv nogensteds at have Bundfarve firdeler et Skjold, der er bestemt til Optagelse af alt muligt Andet, men fremfor Alt ved sin totale Mangel paa Fasthed i Dimensioner, der vexle mellem den heraldisk normerede Trediedel af Skjoldbredden (se som Ex. G. S. 17 og Planche XV) og en Tykkelse, der næsten kun er Stregens, — og i Form, der fra retlinet Parallelisme af Kanterne udvikler sig til at begrænses af buede, med Arme, der brede sig mod Enderne, mindende om forskellige Ridderordener og sluttelig faldende sammen med Dannebrogssordenen,

¹⁾ Jeg overseer herved ikke, at Indvendinger mod min Placering muligt ville kunne reises under Henviisning til et Præcedens som det fornævnte Ex. for Gammel- og Ny-Burgund. Men ved dette placeredes som 1 og 4 det ældre Vaaben, der efter Coutume kunde tages for Besiddelsens, — som 2—3 det nye, der var strengt personligt. Havde Karl Knutsson kvadreret Sveriges nye Vaaben af Folkunge- og sit eget Bonde-Vaaben, vilde Anbringelsen af dette sidste som 2—3 vistnok have været det Rigtige: Folkunge-Mærket vilde i saa Fald have været slaaet fast som Rigsvaaben. Ogsaa er i den Placering, han valgte, Kronemærket det yngre, men upersonlige.

der har sin rette Plads som omlagt Skjoldet, men ikke i dette; stundom rage dets Arme udenfor. Tingeren, hvid (Sølv) med rød Bort, der gaaer langt tilbage i Tiden, er sluttelig ogsaa forstyrret: oprindelig forløber Borten i Randen for her at afbrydes; men paa senere Tegninger (se Pl. XIV og XV) fortsættes den som sammenhængende i hele Peripherien, hvormed den sidste Mindelse om Fane-mærket, der ikke maa være et »svævende« Kors, forsvinder. Det er ikke for Meget sagt, at Alt her er Vanvid. Om Meningsløshederne ved Korsets Brug har G. bl. A. S. 19 udtalt sig. Blandt kresstillede Skjolde sees det en sjelden Gang ført i et enkelt; tingeret med rød Bund havest et saadant paa en i Nationalmuseet opbevaret, af G. S. 113 omtalt Pragtklædning, bærende Kong Hans' og hans Dronnings Mærker, afbildet i Danm. Riges Hist. III, S. 18.

Af Mærker, der særlig interessere, følger de tre Kroner, der behandles i Afsnittet S. 97—102; men hvis Historie videre udvikles S. 186—92; Bogen er unægtelig ikke helt let at orientere sig i. De i Slutningen anbragte Registre bøde vel noget herpaa; men det havde været ønskeligt, om en Plan, der ikke oftere splittede det naturligt Sammenhørende, havde ladet sig udtænke. At Planen er meget systematisk, skal gjerne indrømmes; men netop den gennemførte Rubricering, der ligger Archivarer nær, kan stundom blive mindre naturlig.

At de tre Kroner i deres første Optræden paa Dansk, som de forekomme isolerede i Margretes »Secret«, det til Stadighed som meest personligt brugte Sigil, — kun kan symbolisere Herredømmet over tre Kongeriger som disses Unionsmærke og ikke eksklusivt være Sveriges Vaaben, har altid været min egen Overbeviisning; et Analogon have de i et Vaaben, der med samme Udseende og samme symbolske Betydning i Sagnet er tilskrevet Kong Arthur; Kilden til min Viden om dette Træk kan jeg desværre ikke i en Hast opgive. Min Mening har jeg i sin Tid faaet bekræftet ved Erslevs gjentagne Omhandling deraf, hvortil ogsaa G. slutter sig; ogsaa er Hildebrand heri ganske enig med de danske Sagkyndige. Lad mig have Lov til at gaae lidt nøiere ind paa denne Mærkets Grundbetydning i det danske Vaaben, som burde have været fastholdt, og som vilde kunne blive det endnu den Dag idag. Som Supplement til denne Betragtning finder jeg det endnu værd at bemærke, at naar Margrete i sit Secret af 1375 foruden Danmark tillige som Alliancevaaben førte Norges og Folkungeløven, medens hun aldrig vides at have ført noget andet svensk Mærke, maa hun med al Sandsynlighed tænkes vedvarende at have ført sidstnævnte ligesom Norges med Dobbeltbetydningen af Rigsvaaben. I Virkeligheden kunde hun ikke Andet uden at fornægte sin Husbond. Oplysende er ved dette Sigil ogsaa Tilføielsen af hendes Titulatur

som »Svecie regina.« Og hendes Betragtning har fortsat sig til Erik af Pommern, der endnu, sidst af danske Konger, fører Folkungemærket, og jevnside dette Kronerne.

De tre Kroner have i Sverig været meget almindelige, først af Magnus Ladulås anbragte om Skjoldet, senere som Møntmærke i forskellige Stillinger, sidst af Albrecht i Stillingen 2, 1 optagne i Skjoldet som eneste Konge- og Rigmærke. Den af ham brugte Placering med deres tre Axer lodret anbragte har senere i Sverig været ufravigelig. Og hvorvel man i Sligt ikke var meget nøieregnende, synes det mig ikke udelukket, at Margrete kan have forbundet en bestemt Tanke med sin Placering af de tre Kroner i en fra Albrechts Mærke afvigende Betydning, naar hun lod de to øverste Kroners Axer hælde hver til sin Side under Vinkler paa 45°: Forskjellen i Udseende bliver derved meget karakteristisk, — at iøvrigt paa Mønter under Albrecht en lignende sees, hvor de to øverste Kroner afsondres fra den nederste ved en besynderlig Figur som et omvendt Antoniuskors, kommer herved neppe i Betragtning. Fra Margrete arvede Erik af Pommern Mærket, der i hans Secret sees anbragt uforandret i Skjoldform, som hviler paa et Kors, — at dette Intet har at gjøre med Vaabenmærket, som i Middelalderen Korset overhovedet i videste Udstrækning anvendtes rent decorativt blot med et Slags qvasi-religiøs Betydning, er afgjort. Om Tincturerne af disse to Kronemærker, om man ellers har tænkt sig nogen saadan, vide vi absolut Intet; at Bundfeltet her er tænkt som blaåt og ikke f. Ex. som rødt, lader sig ikke uden videre fastslaae. Betydningen af Kronerne med denne Tegning, der i Eriks Secret ogsaa af Hildebrand anerkjendes som Unionsmærke, er ikke Tvivl underkastet. Fra dette Tidspunkt kan Mærket alt under Erik synes at vakle, idet Unionskronerne i hans sammensatte Skjold — Hildebrand anseer dem ganske vist alt her uden angivelig Grund for at være svensk Rigmærke, — have deres Axer lodretstillede, en Tegnemaade, der ufravigelig er ført af alle hans Efterfølgere, under hvem de have den sidstnævnte Betydning. Men naar det oftere baade fra dansk og svensk Side er udtalt, at det samme Mærke, — om hvis Tinging vi, som sagt, i det ene Tilfælde Intet vide, — samtidig af de samme Personer er ført i to forskellige Betydninger, kan jeg ikke tage dette for uigjendrivelig beviist.

Det er ikke mindre til at lee end til at græde over, naar de tre Kroner, hvad G. udførligt afhandler under Rubriken Frederik II, virkelig blev en væsentlig Grund, om end ikke den eneste, til den nordiske Syvaarskrig: d e n n e Grund burde et indsigtfuldt Diplomati have mægtet at fjerne. Helt sandt er det ikke, at Retten her, som den argumenteredes, var lige paa begge Sider. Naar Sven-

skerne hævdede, at Mærket var Sverigs, var de i deres gode Ret; naar derimod fra dansk Side gjordes gjældende, at Mærket fra Margretes Tid til Christian II. var ført som Unionsmærke, var dette absolut urigtigt; G. siger, at Uvidenhed maa undskylde Feilen; men en anden Ting er, at selve Uvidenheden ikke lader sig undskylde. En Smule diplomatisk Smidighed og lidt heraldisk Kjendskab vilde derimod have kunnet hævde, at Frederik I. havde ladet Mærket falde og at Christian III. først efter denne Afbrydelse havde gjenoptaget Mærket som Mindevaaben i dets oprindelige Betydning, en Betydning, som han havde forsømt tilbørligt at understrege, men som man fra nu vilde fastholde; man havde fremdeles kunnet hævde, at som Vaaben for en faktisk Besiddelse førtes det vitterligt ikke; fornærmelig kunde i saa Fald kun dets Førelse være som Præentionsvaaben; men om dette kunde efter heraldiske Regler lige saa lidt være Tale: det skulde som saadant ubetinget have indtaget Skjoldets første Plads, foran Leoparderne. Man kunde, om det ønskedes, med Anstand have strakt sig et Skridt videre ved at føre Kronerne i den Stilling, som Margretes Secret udviste; Afvigelsen var ikke større end den, hvormed omvendt Engerns føromtalte Vaaben og Sachsens i samme Betydninger føres forskjelligt paa forskjellige Steder. Om alt Sligt savnedes fra dansk Side Begreb, hvorvel man om begge Parter kan sige, at en saa futtil Strid aldrig andensteds er bleven ført. Havde man i Danmark forstaaet at tournere Sagen rigtigt, vilde det ogsaa i 1814 have været lettere at lade den norske Løve falde.

Om dette Mærke, der ikke mere spiller nogen Rolle i vort Kongevaaben, kan jeg ikke afholde mig fra nogle Bemærkninger. Med Grund kunne Nordmændene være stolte af deres Rigs- og Kongevaaben, der i 700 Aar, som det, heraldisk betragtet, fornemste af Skandinaviens tre, er ført uden Forandring og uden Combination med noget fremmed; i Hovedsagen er følgelig Intet at bemærke om dets Førelse. Ogsaa er det i det danske Vaaben, fra Norges Forening med Danmark, gennemgaaende rigtigt ført som Nr. 2, omend en kort Tid, vigende Pladsen for Sverigs Mærke, som Nr. 3. Efter Kieltraktaten af 1814 forlangtes det, som bekjendt, af Sverig slettet af det danske Kongevaaben, hvilket toges til Følge i det berygtede Vaaben af 1819.

Om det kan siges, at Svenskerne, i alt Fald formaliter, havde den største Ret i Striden om de tre Kroner, er deres Uret til Gjengæld i dette Spørgsmaal skrigende. Enestaaende er Brutaliteten og »Uforskommetheden« — som Statsminister Rosenkrantz udtrykker sig — i den Fordring, som den svenske Regering, endnu i Carl XIII.s levende Live, under Krigstrusel — se G. S. 221--25 — stillede til Frederik VI., og ikke mindre er den grænseløse Uviden-

hed, hvormed den skriftlig paraderer. Den blotte Førelse af et Besiddelsesvaaben har ingensteds i Verden forudsat Høihedsret over Besiddelsen og kun under Forudsætning af en bestemt Placering, hvorom, som sagt, i Danmark ikke var Tale, involveret Krav paa denne. At selv dette Sidste ikke var store Ophævelser værdt, kunde ikke være ukjendt for Bernadotte, der sagtens var Sjælen i denne Campagne: i hans eget Fædreland havde man efter Jeanne Darc's Tid med stor Sindsro seet, at England paa sit Kongevaabens første Plads førte de af Edvard III. optagne franske Lilier, der i de 400 Aar indtil Georg III. her vedblev at figurere: det var i Betragtning af den engelske Konservatisme neppe at regne for en Udfordring. Til Overmaalet af Fornærmelse føiedes imidlertid endnu en Taabelighed af særlig Interesse, idet det øiensynlig, skjøndt det ikke direkte fremgaar af G.s Referat, forlangtes, at Frederik VI. ved sit Afkald paa Løvevaabnet tillige skulde forpligte sine Successorer til ikke at føre det: naar han om dette afgav en Declaration, har han selvfølgelig ikke gjort det frivilligt. I sin Omtale af dette Punkt, som ikke er noget egentlig heraldisk Spørgsmaal, viser G. den utroligste Begrebsforvirring, som jeg ikke kan lade upaataalt.

I hvilket Omfang en Person traktatmæssig kan forpligte sine Efterfølgere til at overholde Bestemmelser, som han nolens volens har vedtaget, bliver i civile Forhold et Retsspørgsmaal, som i hvert enkelt Tilfælde vil kunne afgjøres efter Omstændighederne; men det her foreliggende er et, som ikke falder ind under juridiske Regler. For Konger, in casu Enevoldskonger, der staae over Loven, gjælder — med Forbehold af Samvittighedens Bud — kun Magt, ikke juridiske Principer, som kan debatteres af Professorer og omtvistes af Tingstude. Naar det af en Konge krævedes, at han skulde forpligte Successorer, der i dette Forhold vare hans Lige, kunde han have afvist Fordringen som liggende udenfor hans Competence og i hvilken hans stedfundne Indvilgelse vilde være en ligegyldig Sag: forsaavidt han overfor disse var magtløs, var han eo ipso retløs. Dette er hvad principielt er at sige, naar G. naivt mener, at en Konges Declaration i Sligt uden Forbehold skulde være bindende: selv uanset, at Traktater kun ere Papirslapper, hvorved i det Høieste en Mand af Ære som saadan kan føle sig bunden, er her ikke engang Tale om Sligt. Vistnok kunde en Konge i levende Live tage et Løfte af sine præsumptive Arvinger om at respektere hans Tilsagn; paa længere Aaremaal lod dette sig ikke gjøre med Virkning, og navnlig ikke i det uforudseete Tilfælde, at et nyt Dynasti besteg Thronen.

Det var dette, som efter det korte Tidsrum af 44 Aar fandt Sted, og Tilfældet compliceredes derved paa en uventet Maade, hvorved atter og atter maa slaaes fast: det sammensatte Vaaben

er ikke og har aldrig været Rigsvaaben, men er Dynasters personlige Vaaben: ikke et eneste saadant kansiden Valdemar Atterdags Tid siges at have været Andet. Der findes i Declarationen, hvis Ordlyd G. ikke bogstaveligt gengiver, en Passus, hvori Tragikomiken kulminerer: »Nogen tilbagevirkende Kraft« — skriver G. — »skulde Deklarationen selvsagt ikke have.« Nei: det manglede blot, at den skulde kunne forlanges at virke fulde 300 Aar tilbage! Det manglede blot, at Frederik VI.s Afkald med et Pennestrøg skulde kunne forbyde Løvens Førelse af samtlige Sidelinier, der foruden de to sønderborgske, den augustenburgske og glücksborgske, indbefattede den holsteingottorpske, omsluttende det russiske Keiserhus, det hertugelige (senere storhertugelige) oldenburgske og selve den endnu levende Carl XIII, der i selve det svenske Vaaben førte Holstein-Gottorp som Midtskjold! Om disse Linier, der alle i 300 Aar havde Hævd paa at føre den norske Løve som Hovedskjoldets første Felt med Titelen »Arving til Norge«, var ved Frederik VI.s Afkald ikke Tale, saa lidt som der senere var nogen Tanke derom, da en glücksborgsk Prins i 1853 valgtes til dansk Thronfølger. At et arvet Vaaben som det, Christian IX. uantastet førte indtil sin Thronbestigelse, er en Charakter indelebilis, har til alle Tider staaet fast. Med dette maa den glücksborgske Linies Ret, hvad der i sin Tid alt er hævdet af Thiset, til ogsaa som Konger at føre Norges Løve, være ubestridelig. Naar G. mener at kunne feie hans Mening af ved at paaberaabe sig Frederik VI.s Afkald ogsaa paa Successorers Vegne, er han, som sagt, fuldkomment paa Vildspor. Endnu maa bemærkes, at Kongelinies Ret til at føre Mærket ikke prægraveres ved, at Christian IX. undlod enhver Reconstruction af sin Forgængers Vaaben; skulde Sligt kunne skee, vilde ogsaa Danmarks Ret til de tre Kroner være tabt ved Frederik I.s Opgivelse af at føre dem: Continuitet betinger ikke den heraldiske Ret.

Men Sagen er hermed endnu ikke helt udtømt: naar G. endnu i 1926 trøster sig til at skrive om Sagen som et Spørgsmaal, der en Gang for alle er afgjort, synes han helt at glemme, hvad for 21 Aar siden skete i 1905, en Nemesis, som det for os vilde være lidet sømmeligt at hovre over. Forpligtelser indgaas aldrig helt ud i Luften, men finder altid Sted mellem kontraherende Parter. Den af Frederik VI. indgaaede Forpligtelse kan, selv om man vilde tillægge den Vægt, kun siges at være indgaaet mellem Danmark og den nyskabte Union Sverig-Norge, hovedsagelig, som det ogsaa under Forhandlingerne fra svensk Side blev understreget (se G. S. 121), i sidstnævnte Lands formentlige Interesse.¹⁾ Med Norges Ud-

¹⁾ Lad mig ved dette — iøvrigt sans comparaison — minde om Ophævelsen af Pragertraktatens § 5 som formaliter kun vedtagen mellem Preussen og Østerrig og kun forpligtende overfor dette.

gaaen af Unionen og Gjenopstaaelse som Kongerige for sig er Forpligtelsen i hvert Fald overfor Sverig kjendt død og magtesløs; et Forhold til Norge vilde neppe restere, da Forpligtelsen fornuftigviis kun kunde siges indgaaet overfor dette som Parthaver i den nu ophævede Union. Og skulde Noget endnu kunne tilføies som Understregning af Christian IX.s Ret til som »Arving til Norge« at føre dettes Løvemærke, var det vel Ophøielsen af hans Sønneson til Norges Konge.

Tilbage staaer endnu kun det af Thiset berørte Spørgsmaal om Mærkets eventuelle Placering, der imidlertid, naar Retten til dets Føring maa være in confesso, bliver et secundært; Præcedenser for det her foreliggende ere mig i øvrigt ingensteds bekjendte. Selvfølgelig laa det nær at overhugge Knuden ved, som Thiset mener det nødvendigt, simpelthen at føre det glücksborgske Vaaben som Midtskjold, hvorved Løven fik Pladsen som dettes Nr. 1; men som Satisfaction for dets Tab i Hovedskjoldet vilde dette efter min Overbeviisning ikke tilfredsstillende. Paa denne Plads, der, vel at mærke, i Glücksborgs Vaaben tilhører d e t t e s Hovedskjold, kan Mærket ikke godt staae, naar det paalægges et dansk Kongeskjold¹⁾; at Biliniens Vaaben i Et eller Andet ændres, er kjendt heraldisk Skik — bl. A. afskaffes Brisurer; — en Konge af Danmark maa ved sin Vaabenføring, hvori nye Kombinationer under alle Omstændigheder maa finde Sted, have andre Betragtninger at gjøre gjældende for s i t Vaaben, end en Hertug af Glücksborg vil gjøre for sit. Ligegyldigt, under hvilke Omstændigheder

¹⁾ Et Exempel finder jeg værdt at tilføie som Illustration. Det havde staaet Carl XIII. frit at føre et Unionsvaaben nøiagtigt af samme Model som det af Karl Knutsson en kort Tid førte (se Antikv. Tidskr. f. Sverige VII, S. 36), altsaa kvadreret af Sverige og Norge med Familievaabnet paalagt. Men uforandret kunde han ikke anvende dette uden at føre Norge paa 2 Steder; han vilde følgelig have været nødt til at slette det af Midtskjoldet og omordne dettes Mærker.

Ogsaa vilde Kong Haakon VII med god heraldisk Begrundelse, om hans Hu stod til det, kunne føre et personligt Skjold kvadreret af Rigsvaabenet, Løven, og Unionsmærket med Familievaabenet paalagt, hvori altsaa, om ingen Forandring gjordes med dette, den norske Løve i begge Skjolde forekom paa første Plads.

Naar det om de nævnte hertugelige Linier er sagt, at de i Skjoldet kun førte Norge, ikke Danmark, vil det hertil kunne bemærkes, at Slesvigs Vaaben, som Forholdene engang vare, kun var en regulær Brisering af det danske Kongevaaben, der blot formindskede Tallet paa dets Mærker og følgelig til enhver Tid kunde betragtes som involverende dette; en tilsvarende Brisering var ganske vist ikke skeet med det norske Mærke; men til dette havde aldrig en Leilighed frembudt sig. Paa Norges Førelse som Præventionsvaaben, der i hvert Fald fra 1536 med Tabet af Norges Selvstændighed maatte blive betydningsløs, skal jeg ikke komme ind: Spørgsmaalet er ikke et heraldisk; Faktum er, at det førtes uafbrudt.

Løven vender tilbage til det danske K o n g e v a b e n, maa dens Plads i dette være bestemt baade ved Mærkets egen Fornemhed, ved dets Charakter som det skandinaviske Broderfolks Mærke og dets Parallelisme med de to andres, ved Landets Historie gennem tusind Aar og ved dets Tilknytning til Danmark gennem de fire hundrede; overfor disse vægtige Hensyn spille Hertugslægtens private Relationer til Norge, der ligge forud for dens Kongetid, ingen Rolle. Der bliver efter min Mening følgelig intet Valg for Løvens Anbringelse: dets Plads er som Hovedskjoldets Nr. 2, næst vore egne tre Løver, — en Plads, som det i det lange Løb gennemgaaende med Fasthed har indtaget. Man vilde, om det glücksborgske Vaaben paalagdes Hovedskjoldet, kun have at ombytte det førstes første Felt med det sidstes andet, som nu ganske sinds svagt indtages af de slesvigske Løver.

Jeg har her sagt, hvad jeg troer, at der lader sig sige om den norske Løves Gjenoptagelse. Trods dette og trods vor ubestridelige Ret til den, mener jeg alligevel, at den uden Skade kan udelades; jeg skal i Slutningsbemærkningerne vende tilbage til dette.

Om alle Skjoldets øvrige Mærker skal jeg fatte mig i Korthed. Selvfølgelig er G.s Behandling af dem, hvad angaaer det Stofflige, fortrinlig, om man end kunde ønske, at han havde slaaet sig lidt mere løs til at sige sin Mening om dem, som han i Egenskab af kgl. Embedsmand maaske har troet sig pligtig at afdæmpe; des mindre kan jeg tvinge min Trang til at sige min.

Jeg har alt tidligere andensteds udtalt mig skarpt mod den smagløse Skik at prale med Masser af sammendyngede Mærker i Fyrstevaabener, som væsentlig kun er tysk Uvane. Ved dette maa det dog bemærkes, at de tyske Vaaben altid betegne Realiteter, virkelige Landomraader, tilkomne ved Arv eller Forlening, Mindevaaben, etc. I Modsætning til dem pranger det danske Kongevaaben med intetsigende Mærker i Utal, der ikke have anden Hjemmel end tom Forfængelighed: selvlavede Mærker, der ingen Historie have, fingerede Mærker for uangivelige Landomraader og Ubetydeligheder, som intet andet Land vilde give Plads indenfor Skjoldrammen, væltes mellem hinanden i vild Forvirring uden nogensinde at finde fast Plads.

Som det første af disse er at nævne den »vendiske« Lindorm eller Drage¹⁾. Naar Knud VI. paa Grundlag af Faderens og sine egne kjendte Erobringer antog Titelen »de Slavers Konge«, kunde dette vel siges at have et reelt Grundlag, som dog alt for største

¹⁾ G. yttre S. 111, at tyske Heraldikere skjelne ml. en tobenet Drage og en firbenet Lindorm, hvad vistnok er en lapsus calami. Forholdet er, saa vidt mig bekjendt, det Omvendte; Navnene staae forøvrigt ikke helt fast. Derimod er i Engelsk »Dragon« tofodet, »Wyvern« firefodet.

Delen var tabt under Broderen og næsten helt under Valdemar Atterdag, da denne ombyttede Navnet med det ethnographisk rigtigere »de Venders«, der har fortsat sig under samtlige Efterfølgere; Vendens egne Fyrster kaldte sig i øvrigt oftere »Slavorum«. Men fra Vedhængningen ved en Titel er endnu et langt Skridt til at skabe et ellers ingensteds kjendt Vaabenmærke for de saagodt som eller helt imaginære Besiddelser, der forefandtes under Christopher af Baiern, hvor den vendiske Drage første Gang optages i Kongeskjoldet, erstattende Pommerns Grif i det under hans Forgænger første Gang kvadrerede Skjold.

Om selve Mærket kunde endnu være Adskilligt at tilføie; jeg skal kort oplyse, hvad antagelig lader sig sige. Skjøndt ingen større Righenhed har bestaaet hos de i Smaanationer vidt udbredte Vender, tør dog en vis Sammenhæng mellem dem, der fremmedes under Trykket fra germansk Side, troes at have fundet Sted, og som foruden at være sproglig havde Rod i religiøse Forestillinger. Den særlig kyndige Forsker Lisch angiver (Jahrb. f. meklenb. Gesch. X, 1845) for den begyndende heraldiske Tid Griffen som det fælles vendiske Symbol, der er ældre end det obotritiske Tyrehoved, som siden blev Meklenburgs Hovedmærke; som bekjendt førtes den, foruden i forskjellige af dettes Landsdele, af de forlængst selvstændige pommerske Hertugdømmer; i det preussiske Vaaben figurerer den i sex forskjelligt tingerede Exemplarer. Det er imidlertid lidet troligt, at den fra Indien gennem Perser til Græker indvandrede Grif, der sent og snarest ad literær Vei naaede Nord-europa, virkelig skulde være af større Ælde hos et saa lidet kultiveret Folk som Venderne; langt nærmere ligger det at antage det oprindelige Symbol for at være den i disse Landomraader fra den graa Oldtid kjendte Lindorm eller Drage, som, naar den udstyredes med de vistnok ingensteds oprindelige eller helt uundværlige Ving-er, neppe adskilte sig kjendeligt fra Griffen uden ved Hovedets Form: »Dragetænderne« var overalt et Charaktermærke. Vistnok er Olaus Magnus, hvem G. citerer, neppe tilstrækkelig Autoritet for Antagelsen; men der er andre Forhold, som støtte den. Inge-mann har i sin »Nordslavisk og vendisk Gudelære«, der helt igjen-nem er forsynet med udførlige Kildeangivelser, fremsat en Række Oplysninger ved Omtalen af Z i r n i t r a; denne, hvis Billede kun kjendes som Dragen, der med Sandsynlighed kan troes at have smykket det af Saxo omtalte hellige Banner, som bevares i Arkona, — paastaaes at være Vendernes gamle Gud. Og et afgjørende Vid-nesbyrd haves i den blandt vendiske Antikviteter fra det gamle Rhetra (nær Prilwitz ved Tollense-Søen i Meklenb. Strelitz) be-varede, kunstfuldt af Metal forarbejdede, til Processioner og Tem-peltjeneste indrettede, vingede Drage, hvis tandbesatte Hoved

ingen Tvivl tillader om Dyrets Art. At Vendens sildigt christnede, og paa dette Punkt noget mistænkte Fyrster havde Betænkelse ved over for deres endnu vaklende Omgivelser at føre det som Afgudsbillede stemplede Mærke og fremfor dette valgte Griffen, der uden at forarge lignede det tilstrækkeligt, ligger det nær at formode; paa den anden Side kunde det ligge nær for en Dansk, der hævdede Traditionen som de hedenske Venders Overvinder, netop at benytte Mærket med den lette Ændring, der førte det tilbage til Afguden. Paa dette Punkt troer jeg, at en oftere paa-staaet Sammenhæng mellem Erik af Pommerns og de Venders Mærke, der rækker videre end til den blotte Efterfølgelse, er at finde: man har blot med en let Ændring, der i Tidens Løb udprægedes stærkere, ladet det første staae; vel værdt er herved at mærke, at det i Titlen ellers med »de Venders« sidestillede »de Gothers« ved denne Vaabenføring helt er tilsidesat. Griffens Tingering, der i dens Hjemland forekommer næsten med enhver tænkelig Ombytning, har herved været ligegyldig; at den hos os oprindeligt førtes Guld i Blaåt og ikke som nu i Rødt, oplyser G.; Farverne tilhøre i saa Fald Rostocks Mærke, der mellem de mecklenburgske førtes af Hovedlinien i den endnu blomstrende Slægt, hvis ældste Medlemmer som christne Fyrster bare Navnet »Fyrste af Wenden«, et Navn, der senere er optaget af Linien Werle.

Et Tilfælde, der kan see ud som en Tanke, er, at Greverne af Schwerin, der ikke vare af vendisk, men af tydsk Afstamning, ogsaa førte Dragens Billede i Skjoldet: Vaabnet var to Drager, symmetrisk stillede om et Træ. Dette sidste illustrerer en Tilsætnings Udvikling endog til Hovedfigur: oprindeligt sees kun en lille, keitet udført Palmette, der kun er dekorativ; se Seyler S. 75, Fig. 16—17.

Som det næste Mærke i Rækken følger »de Gothers« Løve. Navnet Gotorum rex føres først 1362 af Valdemar Atterdag; man er opvoxet med Traditionen om, at han antog Titlen, som det f. Ex. hos Allen hedder, e f t e r den Aaret før stedfundne Erobring af Gotland (Gulland), hvad chronologisk er rigtigt nok, men urigtigt i Betydningen »som Følge af« dettes Erobring, hvad vistnok for første Gang findes berigtiget hos G. Øens gamle Mærke er, som han gjør opmærksom paa, et Agnus Dei, bærende en Korsfane, der i vid Udstrækning er brugt af dens egne Myndigheder og som senere af Oldenborgerne sees ført samtidig med »de Gothers« Løve, saaledes hyppigt af Christian IV. — se G. S. 195, 197 og 203 samt Pl. VII, IX, X; Løven, der først optages i Skjoldet under Christian I. har saaledes, ligesom utvivlsomt den forhen antagne Titel, en helt anden Betydning, og knytter sig til et phantastisk »Gøtarike«, der ogsaa til sene Tider har spøgt i svenske Hjerner, og for hvilket

Folkungemærket, »Gøta-lejonet« i Sverig er gjort til Vaaben. En Smule mere Mening var der dog her i Fablen, for saa vidt den til Gjenstand havde Landomraader af stort Omfang, der i Modsætning til »Svear« tilskreves »Gøtar«: Vest- og Østgötland vare dog Realiteter, der i den historiske Tid altid havde tilhørt den svenske Krone. For Danmarks Vedkommende kunde som »gothiske« Bestanddele kun være Tale om Kystlandene Halland og Blekingen; paa det langt vigtigere Skaane har herved aldrig været tænkt; endda kan sikkert af disse Halland som »Goters« være ret tvivlsomt. Og en af Seyler fremsat forbausende Opklaring, der som ubetinget rigtig tiltrædes af G., er, at de Gothers Løve hverken er mer eller mindre end de halvandethundrede Aar før dens Optræden uddøde hallandske Grevers og Hertugers Mærke. Det er de to Bastardliniers, indbefattende den særlige, fredløs dømt Forræderslægts, Grev Jakob af Hallands og hans to henrettede Sønners Vaaben, der efter Ettens Afmarsch med denne Honnør sluttelig optages i det danske Kongevaaben som Vaaben for »Gothernes Kongerige«! Og det er den første Oldenborger, der netop i Kraft af sin specielle Afstamning fra Erik Klipping kaldes til den danske Throne, som skynder sig at gjøre dette! Endda sees Vaabenet forkvaklet: det forhen omtalte Skjold er tværdelt, indeholdende i det øverste Felt en gaaende Løve (Leopard), det nederste blot strøet med Søblade af ubestemt Antal i alle Stillinger; dets Tværlinie slettes ud, og under Løven rangeres Bladene (Hjerter) sluttelig i tre Rækker, 4, 3, 2; at Tværdelingen dog var bevidst, fremgaaer af, at Mærket i Kong Hans' Majestætssigil endda føres delt i to særskilte Skjolde¹⁾; Dette Vaaben er i Modsætning til det foregaaendes og flere andres Meningsløshed ligefrem forargeligt: Landsforræderes Besiddelser inddrager man, men deres Vaaben hænger man paa Skampælen²⁾; man annekterer det ikke gladelig for at lade det prange som Led af Kongevaabenet. Af alle dets Mærker turde dette være det mest uværdige.

Om Islands Mærke skal til sidst blive talt; Færøernes er, som G. oplyser, velbevidnet som ældgammelt, rimeligviis alt brugt i 14. Aarh., det er tidligere alt under Frederik III ført i Kresen af sammenstillede Skjolde, men faar ifølge G. først under Frederik VI. sin ret kummerlige Plads i det sammensatte Skjold. Visselig er der Ingen, der høiere end jeg skatter Færøernes særegne Indsats

¹⁾ Om ved dette N o g e t er tænkt og i saa Fald h v a d, lader sig ikke sige. Halland har som svensk Provins til Vaaben en (opreist) Løve, der alt-saa er en fjern Slægting af Leoparden; Bladene betyde Intetsomhelst uden — om man vil — Slægten »Sappi.«

²⁾ Jeg kan oplyse, at endnu Frederik VII. lod Hertugen af Augustenborgs Vaaben ophænge paa en afsondret Plads for sig i Frederiksborg Slotskirke med en sort Bjelke malet tværs igjennem det.

i vort Aandsliv, om hvilken jeg ofte andensteds vil faae Leilighed til at udtale mig; i Folketal og Landomraade finder jeg alligevel Besiddelsen, naar henses til, hvad i andre Lande er Skik, for ringe til at føres i Kongevaabenet. Hvad angaaer Grønlands Bjørn, der efter Behag fremstilles siddende paa Halen eller gaaende, og som først dukker op fabrikeret under Enevoldskongerne, er den kun at betegne som et af den tomme Forfængeligheds Skryderier: uanset Landets geographiske Mægtighed kan det neppe siges at være et beboet Land, endsige et Kulturland. Hverken Holland, England, Frankrig, Spanien eller Portugal har nogensinde ført Vaaben for en eneste af de hos dem tilsvarende, titusende Gange værdifuldere Besiddelser, og Grønlands Førelse som Vaaben er en i Verden enestaaende Latterlighed.

Tilbage staaer i det nu førte Hovedskjold endnu at nævne Sønderjylland, »Slesvig«, som det i heraldisk Brug udelukkende hedder. Overmaade lærerig er G.s Behandling af dets fra Abels Tid stammende to Leopard, der uforandrede, kun stundom kronede og under Oldenborgerne vaxlende med Løver, der 1819 (selvfølgelig!) slaas fast, — ere førte til vore Dage; udførligt findes Alt dem vedrørende sammenstillet S. 47—49 og S. 244. Mærkeligt nok fremtræde de første Gang 1375 i et dansk Kongesigil, idet Margrete, jevnside Danmarks Leopard fører sit mødrene, ved hendes Søkendebarn Hertug Henriks Død herreløse Vaaben; nogen tilfredsstillende Forklaring derpaa er til Dato ikke given.¹⁾ Efterat Margrete 1386 havde overladt Sønderjylland til Grev Gerhard VI. af Holsten, udgaar Mærket af Skjoldet for først, som blivende at optages deri af Christian I. Uden Indgaaen paa, hvad der ved denne kunde og burde være skeet, skal det blot bemærkes, at efter at Slesvig og Holsten ved hans Kapitulation af 1460 vare »for evig udelt« forenede, maatte Slesvig, der som dansk Sønderjylland overhovedet ingen Ret havde til i Hovedskjoldet at være repræsenteret fremfor en hvilken som helst anden Provins, — efter alle heraldiske Principer være forviist fra dette for herefter sammen med Holsten at indtage sin Plads i det Kongen som Hertug personlig vedkommende, Riget som Kongedømme uvedkommende Midtskjold. Og ligegyldigt Alt, hvad siden i henimod 500 Aar er skeet, maa den samme Betragtning holde Stik til idag: Slesvigs Plads er i

¹⁾ Mærkelig er i det Hele den Vedhængen ved en mødrene Afstamning, som hos os oftere viser sig. Oluf, hendes Søn med Haakon VI., førte — mirabile dictu — ikke Folkungeløven, men Danmarks tre Leopard. Det Samme var Tilfældet med de svenske Konger Erik Erikssøn og Valdemar Birgerssøn — se G. S. 37, — ved hvilke man ogsaa tænker paa cognatisk Afstamning som Forklaring. Man mindes herved Navneskikken Svend Estridsøn, Thorgunnasønnerne, Peder Bodilsøn; et fjernere Sidestykke haves i det hyppige »Jesus, Mariæ Søn.«

Midtskjoldet eller ingensteds, og Tilkomsten af et nyt Dynasti saa vel som Slesvigs delvise Tilbagegivelse ere for den kun yderligere Argumenter. Ogsaa tør det siges, at trods al Slinger, som har været det danske Vaabenmageris — om Vaabenkunst eller Heraldik kan ikke tales — anden Natur, har Principet dog saa godt som udelukkende været fulgt. Brudt for Alvor er det først blevet af Frederik VI., hvis Anbringelse af Mærket som Hovedskjoldets 2 vi nu daglig have for Øie.

Af Midtskjoldets Mærker følger Holstens, for hvis Phaser G. giver en fortrinlig Redegjørelse med Afbildninger, hele 13; den raadende Galskab, som her illustreres ved det trekantede Skjold, er ikke engang hermed udtømt, idet den kulminerer i de firkantede Felter, som Pl. XII og XIV—XVI viser. Det sees iøvrigt af denne Redegjørelse, at Spiren til den Udvikling, hvori Mærket helt karikeres, alt er at søge paa Holstens egen Grund før dets Forbindelse med Danmark, begyndende i Sigillet med en feilagtig Brug af Relief, hvori Skjoldets oprindelige Mærke, den takkede Bræmme, der har kjendte Sidestykker i Fürstenbergs og Andres Skjolde, vises forsænket istedenfor ophøiet, og hvorved dets tomme Rum faaer Charakter af en Figur; yderligere brydes denne Midtflade ved en Forsænkning parallel med Skjoldranden, der misforstaaet udvikler sig til et paalagt, mindre Skjold; hos Grev Gerhard den Store bliver ogsaa Forsænkningens Rande takkede, hvorved Skjoldfiguren bliver et Slags fritsvævende Bræmme, noget i Slægt med den franske »trescheur«; denne Variation bliver dog uden Følger. Derimod synes de værste Forvrængninger, Udviklingen af »Naglerne«, tre i Tallet, og den fuldkomne Sønderkjæring af »Neldebladet« at være dansk Arbeide, i hvert Fald skyldes de den oldenborgske Slægt; det Samme gjælder om det afsindigt tingerede Midtskjold, tværdelt af Sølv og Rødt paa rød Grund.

Til dette forvanskede Urvaaben fra Heraldikens bedste Tid slutter sig imidlertid hele tre kompromitterede Fabrikater, der aldrig have været førte selvstændigt, aldrig ere anerkjendte af personlige Eiere eller af Landsdelene selv og ikke have Skygge af Historie. Det ene af disse er Ditmarskens fra 1570 kjendte, lidet heraldiske Vaaben, som blev paatvunget Landet efter dets Undertvængelse i 1559, ved hvilken i Hovedslaget mod den tre Gange stærkere danske Hær næsten Halvdelen af Landets mandlige Befolkning dækkede Valpladsen, — en Begivenhed, der af en Historiker som Allen omtales med stærk Uvilje og nødigt burde foreviges ved Vaabenføring. Selv under Enevælden omtaler den senere General Aug. Baggese i »Den danske Stat« (1840, S. 185) Ditmarskens »uhjemlede« Erobring med lige saa stor Indignation. Det andet er Lauenburgs Hestehoved; jeg har andensteds for Aar

siden omtalt det som det i 1819 afhuggede Hoved af Nedersachsens hvide Hest, hvilken sidste, der havde udgjort en Bestanddel af Sachsen-Lauenburgs Vaaben, og som siden blev Kongeriget Hannover's Hovedmærke, endnu, som G. oplyser, i 1841 vedblivende førtes af lokale Myndigheder; sluttelig udgik det alt 1864 af danske Kongers Besiddelse. Vaabenet blev 1866 med en tilføiet Indfatning af Sort og Sølv — »als Landesfarbend« sat sapienti! — optaget i det preussiske; jeg maa troe, at der ved Bismarcks Fald som Rigs-kansler og samtidige Ophøielse til »Hertug af Lauenburg« — »et meget godt Navn«, bemærkede Bismarck, »naar jeg faaer Lyst at reise incognito« — tillige med Titulaturen gjordes ham en Foræring dermed.

Det tredie, chronologisk det første af Vaabnene, tilhører Stormarn; om en grevelig Slægt af dette har existeret, ligger den forud for Aar 1111, da efter Grev Gottfried af Stormarn's Død Grev Adolf af Schaumburg (Schauenburg) af Keiser Lothar forlenedes med Grevskaerne Holsten og Stormarn, hvilket sidste siden uden Spor af egen Historie har udgjort en Del af det førstnævnte som Hovedbesiddelse. Vistnok nævnes det i Omskriften af Albert af Orlamünde's Sigil i den korte Tid 1201—24, da Schaumburgerne fortrængtes af ham, og blev yderligere, da Keiser Frederik III i 1460 forlenede Christian I. Hertugdømmet Holsten, nævnt i Diplomet; men som Localitet har det troligviis i Mellemtiderne — ligesom den Folkestamme, det oprindelig tilhørte — været helt glemt, hvad det vitterlig ogsaa efter den Tid har været; og helt meningsløs bliver Vaabenets Opfindelse efter den Tid, da Hertugdømmet Holsten ifølge Diplomet oprettedes af de nævnte to Grevskaer tilsammentagne. Men selvfølgelig skulde det efter Nævnelserne alligevel have et Vaaben, hvilket 1476 sees at optræde under Kong Hans¹). Vagrien, med hvilket nævnte Grev Adolf senere særskilt forlenedes, synes glemt i det sidste Diplom. Ellers skulde det uundgaaelig ogsaa have havt et Mærke, hvis Mangel efter Omstændighederne nu er meningsløs.

Tilbage at omtale er endnu kun Hjerteskjoldet, i hvilket Oldenburg i sin fornemme Simpelhed, fem Gange tværdelt af Guld og Rødt, rigtigt indtager sin Plads, som dog har vaklet i en utilgivelig Grad, og som aldrig burde være gjort det stridig som eneberettiget. Det gjælder nemlig ikke om det ledsagende Delmenhorst. Selv have Greverne af denne sent og kortvarig fraskilte, ældre Sidelinie aldrig ført andet Mærke end det fælles Urvaaben;

¹) Jeg kan ikke afholde mig fra at bemærke, at denne paa en vis Maade er den eneste danske Konge, der har existeret. I hvert Fald er han den eneste, hvis Titel ufravigelig nævnes; jeg finder det ikke Umagen værdt at bryde Traditionen.

Linien uddøde alt i det fjerde Slægtled; dens Sidste var Adelheid, Christian I.s Moder, ved hvem Besiddelsen atter faldt tilbage til Hovedlinien. Kun 6 Aar efter sin Thronbestigelse, i 1454, afstod Christian I. Delmenhorst til sin Broder Gert, der først 20 Aar senere, mellem $\frac{10}{5}$ 1474 og $\frac{3}{4}$ 1475, skabte et for dette særligt Vaaben. Med rigtig Bedømmelse af Forholdet have de tre første danske Oldenborgere undladt at føre noget Mærke for Delmenhorst; først af Frederik I. blev et saadant optaget i Kongevaabnet. Det meningsløse Vaaben, der mindst af alt er et Stamvaaben, som med Ret kan ligestilles Oldenburg i Hjerteskjoldet, og som lige saa lidt var et Besiddelsesvaaben, er, som G. oplyser, i Virkeligheden atter et nydansk Fabrikat: det oprindelige Mærke førtes med de oldenborgske Farver, rødt i Guld; det dansk kjendes kun som Guld i Blaafarvet, og det blotte Kors er en for almindelig Ting til at gjælde for et bestemt Mærke, hvis det ikke i hvert enkelt Tilfælde bevares med sit Særpræg, hvad ikke skete: Korsets Form er hos os usikker, idet den begynder med et Ankerkors, hvis nederste Arm bærer en Spids mellem Fligene; Seyler angiver som den oprindelige Form et »Nagelspitzkreuz«, en ikke helt sikker Betegnelse, ved hvilken dog snarest maa forstaaes et — i hvert Fald ukløftet — Kors, af hvis Arme kun den nederste, snarest længere Arm, er tilspidset, det fr. *croix au pied fiché*, til hvilken man ogsaa hos os efter Smaavariationer vender tilbage. Som bekjendt afstod Christian I. sin Ret til Oldenburg til sine Brødre, ved hvis sidste Descendents, Anton Günthers Død dette og Delmenhorst i 1667 faldt tilbage til det danske Kongehus, som i 100 Aar derefter under Tvist med Holstein-Gottorp besad begge Grevskaber, til de omsider overlodes dette for som uafhængigt Hertugdømme at gaae op i Tydskland. Denne kortvarige Besiddelse fra Christian V. til Frederik V. forsvares ikke Delmenhorst's foregrebne Plads i Skjoldet, mindst, som sagt, i Hjerteskjoldet; og til at føres som Mindevaaben for en Besiddelse er denne i enhver Henseende for ringe: Delmenhorst er i Kongevaabnet en ren Uting.

Mine Betragtninger over dette, som det var og er, ere hermed til Ende; om Enkeltheder i G.s Bog finder jeg kun nogle Smaabemærkninger værd at tilføie. En Feil, som ikke burde findes i dette Værk, er, at Dronning Margretes Navn overalt er etymologisk som historisk urigtigt stavet *M a r g r e t h e*; selv skriver hun sig ved Sigillerne 16, 17, 53, 57, 58: »Margareta«; ved 54, 55: »Margreta«; ved 56: »Margretæ.« Navnet Erik *G l i p p i n g* burde ikke kunne findes i et videnskabeligt Værk, efterat Steenstrup forlængst har paaviist *K l i p p i n g* som dets rigtige Form, der er tiltraadt af Alle; Traditioner fra A. D. Jørgensen skulde nødigt paa dette Punkt bestaae i Rigsarchivet, naar ogsaa Erslev har opgivet dem.

En Skrivemaade »plumb« S. 22 insinuerer ogsaa en falsk Etymologi: Ordet er kun et Onomatopoietikon; en Udlyd mb existerer, uanset phonetiske Hensyn, ingensteds i dansk Orthographi. — Naar G. S. 91 citerer en af Henry Petersen uden Begrundelse fremsat Paastand om, at Paafugleferene paa Christopher II.s og Fleres Sigiller betegne fyrstelig Byrd, kunde han gjerne have kommenteret den som greben ud af Luften: Rangtegn have ingensteds existeret i Heraldikens gode Tid, særlig har den tydske, siger Seyler (Gesch. d. H. S. 211) altid viist sig fjendsk imod dem, og om Forbilleder fra andre vilde aldrig kunne være Tale. Lad mig i Tilslutning hertil bemærke, at en Rang af anden Art, Aldersforskjellens mellem Linier, tidligt viser sig i Brisurer; men naar G. S. 41 citerer H. Toll's Mening om, at Kongesigillernes Nr. 10 b skulde frembyde en saadan, er Ordet helt misforstaaet. Vistnok kunde Brisurer, som ofte bestod i en Fradragning, ogsaa bestaae i en Tilføelse; men at **K r o n e r**, tilføiede Løverne i Faderens Segl, — Kroner, der fra nu ere blivende i Kongeslægten, — skulde kunne kaldes Brisurer, er fornuftstridigt. Cf. Exemplet S. 42, hvor Talen er om Birger Jarl's og Magnus Ladulås' Løve: at Kronen aldrig har været et Regale, er vitterligt; men at den paa den anden Side af Konger — cf. Margretes tre Kroner — er ført med Betydning, er ligesaa vist. Det Sagte gjælder dog kun Østgruppen: i Frankrig var i Kongevaabenet ingen Brug for Kronen; Englands Leoparder have aldrig været kronede; det Samme gjælder om Skotlands Løve: kronede Løver, førte i Skjold, ere her saa godt som ubekjendte; et enkelt Ex. derpaa veed jeg angivet fra Guy de Lusignan's Kongeskjold. Jeg bemærker i Forbigaaende, at den bayerske Bastardlinie, Greverne v. Bavière-Grossberg førte den pfalziske Løve u d e n Krone: **U d s l e t t e l s e n** af denne er, om man saa vil, en Brisure.

Naar G. S. 151 nævner Øsels Ørn som ført med den af alle umuligste Tingeringer, Sort i Blaaf (Spener angiver dog Ørnen som Sølv), kunde han have bemærket, at her vistnok foreligger det fra talløse Tilfælde velkjendte Phænomen, hvor heraldisk Sølv, hvad enten det gives ved virkeligt Sølv eller ved Blyhvidt, bliver sort ved Luftens Svovlbrinte. Han kunde have sammenstillet den med det S. 144 nævnte Skibsflag fra Marienkirche, hvis Tinkurer ere uforklarede. Om man tør troe, at den sorte Grif oprindeligt har været hvid, ere Feltets Farver blot forbyttede; — skulde her kunne være Tale om et »Widerwappen«, ført af en eller anden Grund? Ja, jeg spørger blot; med hvilken Hjemmel G. udtaler det som aldeles sikkert, at Erik af Pommern førte en rød Grif i Sølv, veed jeg ikke. — Naar en Bemærkning S. 156 adresseres til mig personlig i Anledning af min Udtalelse om, at Hjerteskjoldet indtager en særlig udmærket, men aldrig den vigtigste Plads, idet det udelukkende er

forbeholdt Stamvaabenet eller et Naadestegn, — og naar herimod bemærkes, at Christian IV. i tre Tilfælde — de S. 200—02 beskrevne — fører Danmark som Hjerteskjold, kan jeg ikke paa dette Grundlag tage mod nogen Berigtigelse. Uden Indgaaen paa de nævnte tre Skjolde af hvilke de to sees afbildede S. 197 som 4 og 5, og som G. selv betegner som fulde af Feil, skal jeg blot henvise til samme Tavles 2, hvori *D i t m a r s k e n* (!!!) er ført som Hjerteskjold, hvad G. selv stempler som meningsløst; Vaabenet er ofte gjentaget og figurerer sluttelig i Roskilde paa Kongens Kiste. Jeg har i min Bemærkning talt om Lande, hvori der fandtes en Heraldik; en dansk kan jeg, idet jeg henviser til Alt det om Kongevaabnet Sagte, ikke anerkjende som eksisterende.

En lidt kjedelig Side ved G.s Bog er, at den paa en Maade kun er Text til Henry Petersens af Thiset udgivne Kongesigiller; jeg indseer fuldtvel, at det, da disse alt forelaa, umuligt kunde blive stort anderledes: om Gjenoptrykning i udstykket Form af disse kunde ikke blive Tale. En Række fortrinlige Plancher af andensteds forekommende Vaabenfremstillinger ledsager den; at en Tak for dens Tilblivelse skyldes Carlsbergfondet, uden hvis Gavmildhed et saadant Værk i vor Tid neppe kunde see Lyset, er Noget, som næsten følger af sig selv.

Lad mig efter Alt, hvad der er anket over, sluttelig oplyse, hvordan et Kongevaaben for blivende at kunne staae for heraldisk Kritik bør være. Definitivt slettes af Vaabenet bør i Hovedskjoldet de Venders og Gothers, Grønlands og Færøernes Mærker; fjernes bør Slesvigs, hvis rette Plads er i Midtskjoldet, og Islands, som sidst bliver at overveie. Slettes bør af Midtskjoldet, Stormarn, Ditmarsken og Lauenburg, af Hjerteskjoldet Delmenhorst.

Slettes bør endvidere Danebrogskorset som et ligesaa betydningsløst som uheraldisk Mærke, hvis heldige Anbringelse desaarsag volder uløselige Vanskeligheder: sin Plads har det i Ordenskjeden, der sammen med Elephantordenen hænger om Skjoldet. Tilbage vil blive et Vaaben af stor Regelmæssighed, nemlig et Hovedskjold, kvadreret af Løverne (Leoparderne) og Unionskronerne, der bør fastholdes med denne deres hos os oprindelige Betydning, og som derfor bør gjenoptages med den fra det svenske Rigsvaaben forskjellige Stilling, som Margretes Førelse af dem fremviser. Paa tilsvarende Maade kvadreres Midtskjoldet af Slesvig og Holsten som Kongehusets Familievaaben, og i Hjerteskjoldet forbliver Oldenburg som eneste Stamvaaben. — Holsten, der altid sees rigtig tegnet i det gamle trekantede Skjold, men som til Dato aldrig er rigtig ført i et firkantet Felt, bør korrigeres efter den Form, som i den af G. S. 123 citerede Donaueschinger Wappenbuch sees af de paa Hjelmen anbragte Faner; selve Vaabentegningen er ellers

i dette Mærke som i Alt feilfuld. Bestemmende Form kan Trekant-skjoldet ikke siges at have udviklet for en Figur, som ikke er nogen Positivitet, men som overalt er og bliver et tomt Rum. De s t r ø e d e Hjerter, som i Vaabnet er det eneste Træk, der besidder et Stænk af Eiendommelighed, bør ubetinget gjenoptages.

Der vilde herved skabes et Vaaben af enestaaende Skjønhed, Sæmpelhed og Regelmæssighed; et Punkt bliver dog herved endnu at overveie. I Unionsmærket, der bør bevares, ikke som et skummelt Minde om en Periode, der munder ud i det stockholmske Blodbad, men som et Udtryk for Blods- og Aandsfrændskab mellem Nordens tre Riger, for historisk Sammenhørighed som for aandeligt Fælleseie og Brodersind, der tør haabes mere og mere at ville gjøre sig gjældende, — er Norge ganske vist medindbefattet og har for saa vidt i den kraftige Understregning af Unionen, som finder Sted ved Kvadreringen, ingen særlig Repræsentation nødvendig: det k a n, som sagt, uden Skade vedvarende udelades, dette maa alligevel i sidste Instans afhænge af en Konges personlige: *sic volo, sic jubeo!* — som det stundom kunde være en Tilfredsstillelse at høre.¹⁾ Norge har overfor Danmark som tilkommet det ved Arv, ikke ved Valg, og som i 400 Aar uløseligt forbundet dermed, en helt anden Stilling end Sverig, efter hvilken dets særlige Optræden i Vaabenet vel vilde kunne forsvares uden at det ved Unionsmærket vilde kunne siges at være dobbelt repræsenteret mere end Danmark selv. Dets Plads vilde i saa Fald blive den traditionelle som 2 i Skjoldet. En Mislighed af æsthetisk Art er det jo iøvrigt, at den norske Løve i enhver Sammenstilling knuser de danske ved sin Størrelse.

Endnu har jeg en Bemærkning at gjøre om Island, hvis afskaffede Mærker ingen Omtale kræver, til den sluttelig som en d ø d Torsk fastslaaede, flækkede, hovedløse Gjenstand, der hørte til Kongevaabenets værste Pletter, er intet Sidestykke nogensteds seet. Det intetsigende Kors, som Island sluttelig har valgt til Mærke, faaer blive dets egen Sag; værdigere for Sagafolket vilde den gammelnordiske Harpe have været, til hvilket sjældent førte Mærke kun Irland blandt Landsvaabener har Magen. Beskrivelsen af Islands nye Kongekrone, en Enevoldskrone in optima forma, som G. — jeg skulde trods hans Alvor troe med vel fordulgt Malice — optrykker in extenso S. 109, er kostelig; jeg kan kun tilraade at læse den, om man har Trang til Morskabslæsning.

Med Islands Anerkjendelse af ³⁰/₁₁ 1918 som souverænt Konge-

¹⁾ Det kan i denne Sammenhæng være værdt at understrege, at Kontrol med Vaabenets B r u g under et konstitutionelt Regimente vistnok kan være Ministerier underlagt, men at Vaabenets Æ n d r i n g ikke kræver nogen Ministers Samtykke.

rige er den 1903 som dets Vaaben autoriserede Falk — der heraldisk betragtet endog var slettere end den i ældre Tid leilighedsvis førte, ikke molesterede Fisk, — som G. siger, berøvet Retten til at indtage en Plads i det danske Rigsvaaben. Jeg benægter, som sagt, dets Existens; men heller ikke i det danske Kongevaaben har det en berettiget Plads; det kunde fra nu kun blive som et Mindevaaben; men til dette giver lige saa lidt den provinsielle Stilling, som Island altid har indtaget, nogen Adkomst. Dets Førelse forbydes endnu af et Hensyn, paa hvilket G. øiensynlig ikke har villet gaae ind. Da Island befinder sig i Union med Danmark under en fælles Konge, er for denne ikke blot Intet til Hinder for som s i t Vaaben at føre begges Skjolde sammenstillede, — hvorved Island altsaa ikke kunde figurere i begge; — men lige saa lidt er der Noget, der forbyder ham at føre et Unionsvaaben, i hvilket Island føres paa lignende Maade, som Kongen af England fører Skotland og Irland, og som Kongen af Frankrig førte Frankrig og Navarra i et enkelt Skjold. Det lod sig gjøre med det af mig foreslaaede Vaaben, hvis firdelte Hovedskjold i saa Fald maatte indeholde 1. Danmark, 2. Island, 3. Norge, 4. Unionen. Paa dette Punkt ville endnu flere andre Vaabenføringer være mulige, som senere skulle angives, og som ville afhænge af, om den Placering af Norge, der hidtil er omtalt som den efter min Mening rimeligste, accepteres. Som jeg stadig har hævdet Kongevaabenets personlige Charakter, maa jo imidlertid Mærkernes Anordning alligevel, indenfor de heraldisk forsvarlige Grænser, afhænge af Souverænets — jeg trøster mig i Henhold til alle kjendte Præcedenser til at sige hver enkelt Souveræns — personlige Forgødtbefindende, hvorved det ikke var udelukket, at han i Modsætning til mine Anvisninger kunde være sindet til at følge Thisets og lade Norge beholde sin Førsteplads i Midtskjoldet. Vil man holde sig det glücksborgske Slægtsvaaben saa nær som muligt, blive dets Mærker: 1, Norge; 2.—3, Slesvig¹⁾; 4, Holsten. Hjerteskjold som før Oldenburg; det Hele paalagt et Hovedskjold kvadreret af Danmark og Unionen.

Tegninger af de nævnte to Skjolde gives her efterfølgende som Fig. 1 og 2; paa at tegne alle deres ydre Appartimentier skal jeg her ikke indlade mig. Ønskelig var ogsaa ved disse en Rekonstruktion; afskaffes burde fremfor Alt de uheraldiske Vildmænd, som først fastsloges ved Vaabenet af 1819, og som Intet symbolisere uden Barbariet i sin Nøgenhed, der til nu har holdt al Smag og sund Fornuft borte fra Vaabenet. Heldigt vilde det ogsaa være

¹⁾ Lad mig bemærke, at den lidt usædvanlige Ordning, hvor 2 og 3 ere ens, 1 og 4 forskellige, er ikke uheraldisk — den findes f. Ex. i det grevelige Trautmannsdorfske Vaaben, — men maa blive den rigtige, hvor et Præentionsvaaben føres paa første Plads.

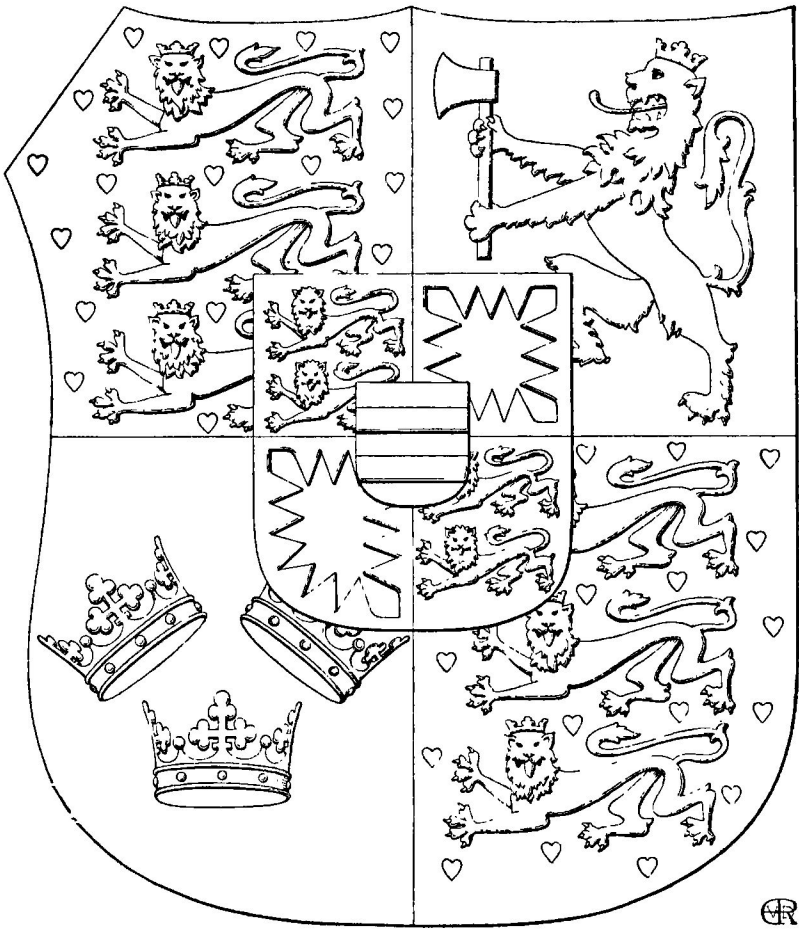

Fig. 1.

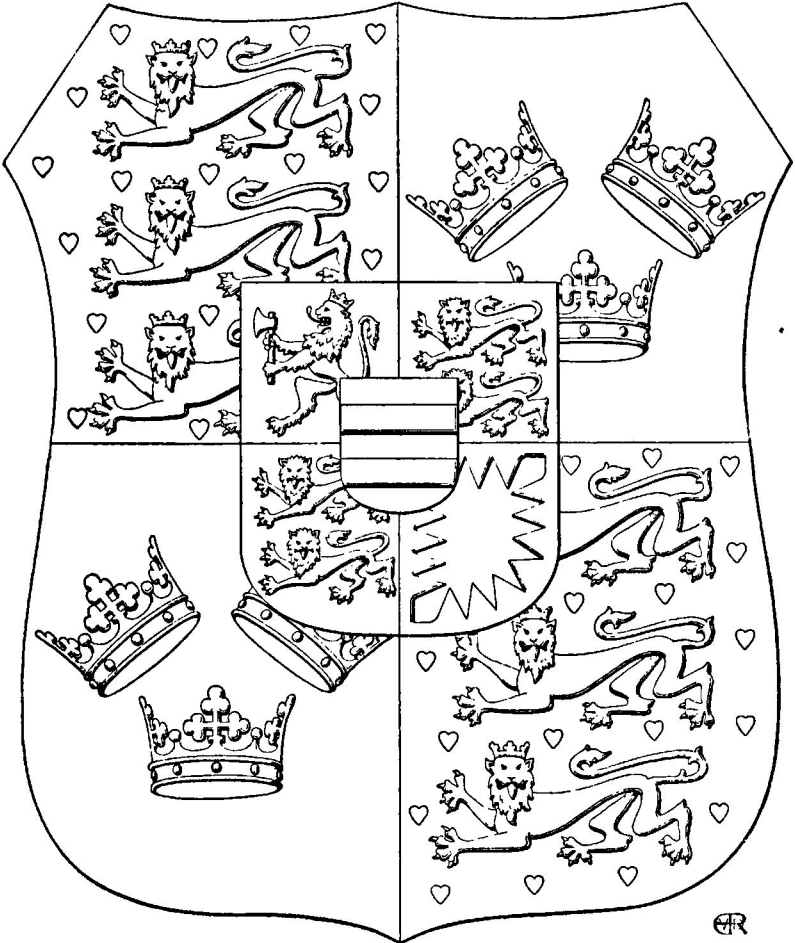

Fig II.

at fjerne Enevældens banale, uheraldiske Bøilekrone, der nu til Dags ikke en Gang mere er tidssvarende, og som heldigt kunde erstattes ved en aaben Krone, som f. Ex. G.s Planche X fremviser; Christian IV.s skønne Krone er ved sin totale Mangel paa Linier desværre uskikket til denne Brug. Nok saa godt var det iøvrigt, om man i Stedet vilde gjenoptage den prægtige Hjelm fra Christopher II.s og Valdemar Atterdags Tider, eller dog dennes Hjelmklenoder, der let lod sig forøge med en Hjelmkrone. Hjelm-dækker burde føres til Høire med Leopardfeltets Farver Blaåt og Guld; til Venstre med Landsfarverne Rødt og Sølv; om Skjoldet hænges de to Ordenskjeder.

De to her afbildede Skjolde kunne endnu tjene til at illustrere et Par Ændringer, som lade sig foretage med Føringsen; om Anbringelsen af Island i det første er alt talt. Smukkeste af Alt bliver Vaabenet, om Midtskjoldet fra Fig. 1. anbringes i Fig. 2, hvorved Norge helt udgaaer, og en fuldkommen Symmetri opnaaes, idet samtlige Mærker i de tre Skjolde indskrænkes til fem, af hvilke de fire føres fordoblede. I begge Vaabener kan endnu Island efter Tykke føres som Hovedskjoldets Nr. 2.

Oleum et operam perdidit! kan jeg maaske sige, naar jeg har talt ud; jeg har ikke kunnet modstaae min i mangfoldige Aar følte Trang til engang at slaae til Lyd for en kritisk Revision af det Kongevaaben, der i næsten 500 Aar, fra det sammensatte Skjolds første Tid og i hele sin følgende Udvikling, — hvad jeg alt for en Menneskealder siden har udtalt i min fornævnte Artikel, — snarere har været en Skamplet paa vor Historie og Kultur end et Hædersminde, og som i dette er en fuldkommen Modsætning til Sveriges og Norges. At Forværringen har været i stadig Tiltagen, til den kulminerede med det Vaaben, som nu føres, er uimodsigeligt; trods al sin Reservation lægges heller ikke Skjul derpaa af Grandjean, hvem en Tak sluttelig skal bringes for det samvittighedsfulde Arbejde, der har leveret det afgjørende Grundlag for de Betragtninger, som hele Offentligheden nu i samme Omfang som jeg har Adgang til at anstille. Der findes under de første Oldenborgere leilighedsviis Vaabener, der næsten ere fuldkomne: man eftersee saaledes G.s Planche IV, hvor man i Kong Hans' Vaaben fra Kjøbenhavns Slot, der nu opbevares i Porten til Prinsens Palæ, forefinder en Ordning, i hvilken man kun behøver at fjerne de Venders Mærke af Hovedskjoldet 4. Felt og erstatte det ved Gjentagelse af det 1. Felt for at have en med min Fig. 1 fuldkomment stemmende Tegning. Ulykken er blot, at Vaabenet aldrig faldt til Ro, men stadig, næsten i hver ny Udgave skulde, hvad der i Kancellisproget hed »forbedres«, og herved kun var Gjenstand for planløse Experimenter, dikterede af tomt Skryderi; Hildebrand bemærker, med kjendelig Adresse

til det danske Kongevaaben, at til en Vaabenføring af denne Art have Sverigs Konger aldrig nedladt sig. Jeg skylder vor uddøde Kongestamme, naar jeg i denne Sag ikke levner dem Ære, at tilstaae som min faste Overbeviisning, at — bortset fra Christian II. — en bedre Herskerslægt, bedømt efter Menneskeværd, aldrig har beklædt en Throne. Der har aldrig været Fyrster, der saa gennemgaaende som disse, om end ikke Alle i samme Grad, havde Hjerte for Undersaatter og fyldtes af Ansvarsfølelse og Pligttroskab mod deres Gjerning; gode Mennesker og gode Konger vare de frem for de Fleste. Men Heraldikere vare de ikke.

Uddrag af Biskop Jens Bircherods Dagbøger 1658—1707.

Ved H. Hjorth-Nielsen.

(Fortsat.)

1663.

- 1.(11.) Januar. Blef Familia nostra Bircherodiana formeeret med min Farbroders M. Jens Birkerods, Professoris Hafnien-sis, Filio primogenito Johanne Bircherodio, som blef fød i Kiøbenhafn om Eftermiddagen Kl. 3 og efter 25 Aars Forløb bleff illigemaade Philosophiæ Professor paa det kongl. Universitet sammesteds.
- 2.(12.) Januar. Henimod Midnat døde i Kiøbenhafn M. Jacob Finche, Physices Professor Publicus udi det kongl. Kiøbenhafns Academie, og ordinis Professorii Senior an. ætat. 71.
- 4.(14.) Januar. I Mag. Jacob Finchis, Physices Professoris udi Kiøbenhafns Universitet og Collegii Consistorialis Assessoris succederede (hvad Professionem Physicam angik) Doct. Wilhelmus Wormius, som nu vaar udenlands, og blev literis Regiis til denne Spartaz Academicam hiemkalden; men til vacantem sedem Consistorialem faldt det (efter consvetudinem) den øfverste Extra-Consistoriali til at ascendere. Hvorom Professores hafde efter Høymesse deris Samling og colloqvium paa Consistorio, da obenbem: Wormii Vocations-bref for dennem blef oplæst.
- 13.(23.) Januar. Blef Mag. Jacob Finkes, Physices Professoris, Liig udi Vor Frue Kirke i Kiøbenhafn begravnen, og prædikede over hannem Mag. Erich Olufsen, loci Pastor et Præpositus.
*) Døde i Kiøbenhafn den gamle Esaias Fleischer, Kongl: Mayts: Lif-Apotecher, an. ætat. 77, en af Gravitet og store Midler anseelig Mand.
28. Januar. Til denne Dag hafde Episcopus Dr. Laurentius Jacobæus min kiere Faders ordinationem Ecclesiasticam berammet; men den uformodentlig Siugdum, af hvilken han imidlertid blef angreben, forvoldte, at den samme hellige Act noget lenger hen motte differere.
- 9.(19.) Februar. Reyste Niels Nielsen Aarøe bort med alde fra os, der hand hafde i voris Huus været mine Morbrødres Ephorus i 3 Aar og paa et Aars Tiid tilligemed underviist mig in pietatis et doctrinæ Catecheticæ elementis.
- 10.(20.) Februar. I Vor Frue Kirke i Aalborg blef Hr. Jens Michelsen Thebring¹⁾, Sognepræst til Lørslef og Ørding Meenigheder paa Morsøe, af Episcopo Aalburgens. Doct. Anders Andersen indviet.
- 14.(24.) Februar. Døde i Odense udi Barnsnød Karen Mule, Doct. Christian Henric Lujæ, Medici Practici sammesteds, hans Hustru.

1) Tæbring.